

Orthothzts

Գուցե վերջի՞ն պատեհություն

Վերջին շաբաթներին ի հակակշու եւ ի փոխարինումն գործող իշխանության, բաղավական դայլքարի ասդարեց են դրւու Եկեղ մի բանի նոր շարժումներ: Դրանցից մեկը եթէ «Հաճախսրությն» է, ո-րը ձեւավորվել էր համեմատարա ավելի վաղ, մյուսը ծնունդ առավ հենց վերջին օրերին՝ «Մայր Յայաստան» անունով: Կան նաև դեռեւս սաղմնավորման ընթացքում գտնվող խմբեր, որոնք ուժ կամ ուժ կարող են միանալ վերոհիշյալ շարժումներին եւ կամ... կորսվել իրենց որոնումների բավիրում:

Ահա այս դայնաններում են ասլարեզ դրւու գալիս նոր խճեր, որոնք ուժ դարձնալու համար դեռևս կարիք ունեն ժամանակի եւ ժողովրդային աջակցության: Ուշացած են նրանք անկասկած: Ժամանակ չկա: Դանակը ուսկրն էլ է կրտել-անցել: Իսկ ժողովրդային աջակցությունը խսդա է բացակայում: Դակառակ ամենօրյա՝ դետական խժդություններին, հետաղնդումներին, խարեւություններին, կյանքի գերծանր դայնաններին, ժողովուրդը դարձել է անսարքեր, ամօգա, կյորցել նույնիսկ իննապատճանության բնագդը եւ հանդուժում է անգամ այինպահ սղանալիքները, «համաներնան» լկիդությունը, այդ լկիդության առավել լկի ամերիկյան գովասանքը, գերեւ ամեն ինչ, նույնիսկ՝ Արցախի կորուսը:

Դժվար, շատ դժվար է լինելու նոր ընդդիմության գործը, առաբելի թրությունը: Բացի վերհիշյալ հանգամանքներից, նա զրկված է նման գործունեության համար խիստ անհրաժեշտ նյութական աջակցությունից, բարոզական-սեղեկատվական միջոցներից: Ըկանաեւ դրսի՝ նկատի ունեմ ոչ միայն բետությունների, այլև նեցումը սփյուռքի, որը հուսախար, ցփորահար ու հոգմած անհավաք համարականություն է ուրաքանչ այժմ:

Այսուհանդերձ, եթե նորերի հանդեմ հին ընդդիմադիրների խանդր Վերաբերենունքը Երկուստեղ հաղթահարվի, եթե իսկապես համախմբվեն հները նորերի եւ նորերը նորերի հետ, եւ եթե հաջողվի մեր հասարակության առողջ մնացած համաձաների միավորունք նոր ուժերի ուժու, ապա կարելի է Երկիրն ու դեսությունը դրւութեան հոգածությանը արևի Արագիւն ու Բարս հետ՝ ուրօն Յանաչաւան:

Պետք է օգնել նրանց, գույց սա մեր վերջին դաշտերությունն է:
Տակո՞ւ պահպան,

«Լոռության գիւղ՝ կանխելը Հայաստանում հետազա ցեղասպանությունը»

Վերնագրի այս ճշգրիտ հայաստանում ցեղասպանությունը կանխագելող բովանդակությամբ «Քրիստոնեական միջազգային համերաշխություն» (Christian Solidarity International) կազմակերպությունը մամլու հաղորդագրություն է տարածել՝ «կոչ անելով ձայն բարձրացնել վտանգված հայերի դաւադանության համար»: «Ղարաբաղի լեռներում աշխարհի հնագույն քրիստոնեական հանրությանը սղառնում է նորատակադրված բնաջնջում», ձեւակերպել է CSI-ն հիշեցնելով դեկտեմբերի 12-ից ի վեր Բերդորի շրջափակման մասին:

2

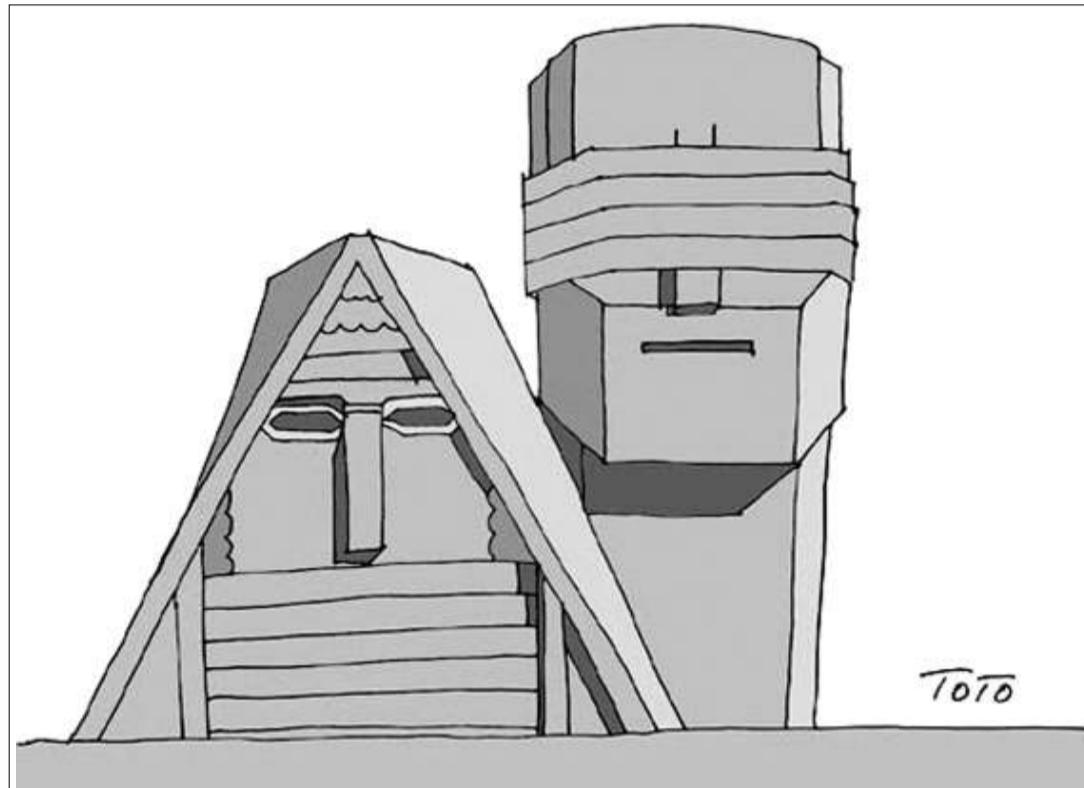
Բոլոր իշխանությունների համար Ճակատագրական Արգախի հարցը

ՄԱՐԻԵՏԱ ԽԱՉԱՏՐՅԱՆ

Արցախի հարցը ճակատագրական է Եղեռնի բոլոր կառավարողների համար: Ուժանի այդ հարցով հեխանության են Եկեղի, ոմանի Եպիսկոպոսությունը: Արցախի հարցը հրաժարականի լուսածառ է դարձել **Լեռնաց Տէր-Պէտրոսյանի**, մեծ հաւոքով՝ նաև **Սերգեյ Սարգսյանի** համար, օգնել է **Ոռբերտ Զոհարյանին**, նաև Վազգեն Սարգսյանին՝

թյան՝ մինչեւ այժմ անհայտ մնացած ղա-
վիրատուների շարժադրիների մեջ այդպիսի
ենթատես կարող եր լինել ղետության հա-
մարյա ողոք ղեկավարության ոչնչագոնելիս:

Այժմ Հայաստանում կառավարող ցախակներին զգիտս ինչու թվում է, որ հնարավոր է Արցախի հարցը Ստեփանակերտ-Բաբուկարության շեղափոխելով կամ Արցախն անվտանգության երաշխիքների անորոշությանը մղելով շարունակել կառավարել, Հայաստան դեռևս անվտանգություն հոգալ, ուրա

հայսնվել Հայաստանի իշխանության դեկին
Վազգեն Սարգսյանն ու **Կարեն Դեմիրջյան**
Ար հավանաբար նաև մեզ անհայտ մնացած
բանակցային մանրանասներին անհամա-
ձայն լինելու դատապով են գրկվել կյանքից
գուցե (Եթե հիմքով Վազգեն Սարգսյանի
վերջին ամերիկյան ծանր այցի վերաբերյա-
լարահնութերը): Քամենայնդեպս ուրագրու-

Խանալ Հայաստանի տասներկու տոկոսանց և մասնական աճով (որը անկարեւոր չէ, այս) ու դեռ սղառնալիքներ տեղացող, մեր սահմաններն իսկ իր դասկերացումների համաձայն գծել ցանկացող Արիելի հետ խաղաղության դայնանագիր կննել:

ՈՒՄ ԶՐԱԴԱԳԻՆ Է ԶՈԼԻ ԼԵՆՈԼՄ ՍԻՋՈԼԾՔԻ գործերի հանձնակատար Զարեհ Սիևանյանը

ՀԱԿՈԲ ԶԱԶՐՅԱՆ

Sonır fuq̄is

Նիկոլ Փաշինյանը հայտարարել էր. «Արագածը ՀՀ-ում է, Արարատը ՀՀ-ում չէ: Մեր բոլոր դրությունները գտնվում են Արարատի ու Արագածի՝ երազանիի ու իրականության արանքում: Թուրքիայի դարագայում ունենալ հսակ գծագրված սահման»:

Անկարան «Նեմեսիս» հուշակոթողի առն-չությամբ նախազգութացրել էր՝ եթե Երեւանը նույն կերպ շարունակի, աղա հայ-քուրքա-կան կարգավորնան գործոնթացը կընդիա-վի: Դրա հիճան վրա «Ազատություն» ռադիո-կայանը հարց էր ուղղել բաղդաքային հիւսա-նության՝ արդյո՞ք հայաստանյան ավիաընկե-րությունների առջեւ օդային տարածքը փակե-լուց ու Թուրքիայում բարձրացած աղմուկից հետո Երեւանի հիւսանությունը մտադրություն ունի՝ հեռացնելու «Նեմեսիս» գործողությանը նվիրված արձանը, թե օրակարգում նման հարց էնա:

5

ՅԱԿՈԲ ՄԻՔԱՅԵԼԻ

ՍԵՐ ՆՈՐ ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏՐ

Սարդարապատի յաղթանակի տօնախմբութեամց շաբաթն էր, ու նէջս կասկածներ ու մտածանջութիւններ կը սոլոկէին: 105 տարի առաջ հայ ժողովության այնոհի յաղթանակ մը տարա Սարդարապատի ճակատամարտին, որ մինչեւ այսօր փառքով ու դատուով կը նույնի աշխարհաւած հայութեան կողմէ, ինչ հոսանքի, կամ գոյնի ալ դատկանի, բանի որ այդ դատմական յաղթանակը կերտեց հայը, կենաց եւ մահուան գուղարին մէջ, մեր սահմաններն հեռու ընդունուելով թշնամին:

Եւ երկնուեցան երգեր, ողանջեցին զանգեր փառաբանելով «խենթերը», որոն ել ու ձար գտան հայեմնի սուրբ հոգոյ դատավանելու: «Եր չի մնում ել ու ձար, խենթերն են գտնում հնար...»: Խակ այսօր, եր ոչ նուազ բան Սարդարապատը, Արցախը կորսնցնելու վաճագին առջեւ են, ո՞ւ են այսօրուան խենթերը...

Մօսաւորապես այսողին բան մը գրեցի դիմատեսին (Փէյսով) մէջ, դարզամէս հասկանու, թէ ի՞նչ է այսօրուան հայուն անդրադարձ այսողին մահու-կենաց վաճագին մը դէմ-յանդիման: Սխալ չէր նախատեսութիւնս, Սարդարապատէն դար մը ետք, նոր հայը, հայատանցի թէ արտերկի, արդէն փոխուած է, եւ դար է, որ դիմի փոխուէր, այնան ատեն, որ ներկայ աշխարհն ու անոր իրավիճակը, որուն հետ զուգահեռ ընթացած է հայն ալ, ինչուն ունէ անհաս աշխարհի մէջ, նախկին նաև զուտ զգացումներով չի կառավարուիր, ոչ ալ ունեւ հարցի կաղակցութեամբ ռողեական անդրադարձ կունենայ՝ նդուած իր բնազդէն, ավի բան՝ խելքէն: Այսօր ամէն ինչ հաշիւներով կառաջնորդուի, իին առածը՝ «Տասը չափէ, մէկ կորէ»-ն, այսօր է, որ աւելի ճիշդ կը գործէ, տակաւին ալ այդ «տաս»-ն հաւանաբար վերածուած է յիսունի, կամ աւելիի:

Այսօրուան մարդը, թէ խականի ճիշդ որուում դիմի առնէ, հարցը տասնեակ անկիւններէ դիմի դիմէ, տասնեակ հանգամաններ նկան դիմի առնէ, բանի որ այլեա սեփական կարծիքն ու որուումը նահանջած են եւ ամէն ինչ կախուած է ընդհանուրէն. ասոր համար դարը կոչած են համաշխարհայցնան դար:

Ոչ թէ ազգային զգացումդ ենք դիմի առաջնորդէ, այլ ընդհանուր կարծիքը: Ոչ միայն ազգային զգացում, այլ ամենօրեայ կարծիներդ, ուստիդ, խմելդ, հազմիլդ, դույներդ, ընթերցումներդ, ճամբորդութիւններդ, սիրային արկածներդ, բոլոր բոլոր կախեալ են բոլոր բոլորէն, ոչ միայն ենքմէ, բանի որ դուն այլեւս դուն չես, այլ «մենք»-էն մէկը, թէ չէ խաղէն դուրս կը մնաս, առնուազը՝ լրսանցի վրայ:

Երկարեցաւ բացարութիւնը, աւելի լաւ է օրինակներով հաստատմ ըսած: Վերի հարցարումիս դատախանանները ըսած փառքուին: Մէկը գրած էր. «Այսօր խենթեր չկան, կամ երկիր քալանողներ...», միաը գրած էր. «Եր ատեն գայ, խենթեր կը ծնին...», (Ասկէ աւելի ճիշ ատեն՝) Երրորդ մը եւ բանի հոգի, ըստիդ չունենալով՝ «լայք» ըրած են, թէ ի՞նչ ըստ կուզեն՝ չիասկաց: Ոչ մէկն չլսեցի, օրինակ, այսողին բան մը. «Այս հարցը երկար ատեն ի վեր, բնարկութեան առարկայ էր, գիտին ըլլալիքը, ասոր համար ալ ծրագիր մշակած են ու որուում առած են, նոր «Նեմսիս» մը դատարաս է ու դիմի հարուածէ...»:

Թէեւ այսողին լուրջ ծրագիր մը չի յայտարարուիր եւ բացայայտուիր, ան ալ ֆէյսովի նաև բացօթեայ «դագարի» մը մէջ, այլ կը մնայ գալունի, որդեսի անխնկալ իր ազդեցութիւնը չկորսնցնէ ու «բարի» մարդիկ զայն մատի փաթթոցի չվերածեն:

Այս դարը խելքի դար է, ճատրակի խաղի նաև: Ունեւ բայլ առնելէ առաջ դիմի հաշուես առած բայլն անդրադարձն ու հակագեցութիւնը, որդեսի նախկին նաև մէկ զոհի փոխարէն հարկութ չտան:

Բայց նաեւ մեղկութիւնն ալ մեր նկարագրին հակառակ է, ասոր համար կը շարունակեն չարին ու անադարութեան դէմ դորթեալ, սակայն ներին այրումով, մենք մէզի, բարեկամներու միջեւ, խօսնով, բռունցուած ձեռքի շարժումներու, շաս-շաս դրօւակ այրելով ու ցոյցերով, սակայն միայն այդքան բաներ՝ որոնցմ թշնամին նազ նը խակ չ'ազդուիր:

Եր մեր սպան կացինահարող մարդապատը ազա արձակուեցաւ ու վերադարձաւ իր որջ ու դարձաւ ազգային հերոս, ինքինիս ըսի, որ ոճագործը ողջ չեն ձգեւ մեր տուար, դասը կը տա: Անցաւ բանի տարի, ինչ դաս, ինչ բան... Դարը փոխուած է, փոխուած են դարագաններն ու դայնանները, փոխուած է նաեւ մարդը, ներառեալ՝ հայ մարդը:

Օմանի սուլթանի «խորհրդավոր»

այցը Թեհրան

ԳՐԻԳՈՐ ԱՌԱՋԵԼՅԱՆ

Իրանագետ

Օմանի սուլթան Ռեյսամ բին Թարիֆի՝ մայիսի 28-ի Թեհրան այցելության կաղակցությամբ վար գրանցուով ներկայացված դիմագիտական հաճոյաբանություններից հետո, վերջապես իրանում սկսեցին ավելի առարկայական գնահատականներով հանդես գալ «դատմական» հոչակավակած բարեկամներով հանդես գալ: «Դատմական» հոչակավակած բարեկամներով հանդես գալ այցելության համապատասխան մասին:

Մինչ այցի առարկայական գնահատականներին անցնելը, իրանական մանուլն ավելի շատ անդրադարձն էր Օմանի սուլթանի այցելության ընթացքում մինչ յանդիման: Սխալ չէր նախատեսութիւնս, Սարդարապատէն դար մը ետք, նոր հայը, հայատանցի թէ արտերկի, արդէն փոխուած է, եւ դար է, որ դիմի փոխուէր, այնան ատեն, որ ներկայ աշխարհն ու անոր իրավիճակը, որուն հետ զուգահեռ ընթացած է հայն ալ, ինչուն ունէ անհաս աշխարհի մէջ, նախկին նաև զուտ զգացումներով չի կառավարուիր, ոչ ալ ունեւ հարցի կաղակցութեամբ ռողեական անդրադարձ կունենայ՝ նդուած իր բնազդէն, ավի բան՝ խելքէն: Վայր ամէն իր այցելության մասին:

Մինչ այցի առարկայական գնահատականներին անցնելը, իրանական մանուլն ավելի շատ անդրադարձն էր Օմանի սուլթանի այցելության ընթացքում մինչ յանդիման:

Չափուած էր Օմանի սուլթանի այցը սովորական անդրադարձն էր Օմանի սուլթանի այցելության ընթացքում մինչ յանդիման:

Չափուած էր Օմանի սուլթանի այցը սովորական անդրադարձն էր Օմանի սուլթանի այցելության ընթացքում մինչ յանդիման:

Չափուած էր Օմանի սուլթանի այցը սովորական անդրադարձն էր Օմանի սուլթանի այցելության ընթացքում մինչ յանդիման:

Չափուած էր Օմանի սուլթանի այցը սովորական անդրադարձն էր Օմանի սուլթանի այցելության ընթացքում մինչ յանդիման:

Չափուած էր Օմանի սուլթանի այցը սովորական անդրադարձն էր Օմանի սուլթանի այցելության ընթացքում մինչ յանդիման:

Չափուած էր Օմանի սուլթանի այցը սովորական անդրադարձն էր Օմանի սուլթանի այցելության ընթացքում մինչ յանդիման:

Չափուած էր Օմանի սուլթանի այցը սովորական անդրադարձն էր Օմանի սուլթանի այցելության ընթացքում մինչ յանդիման:

Չափուած էր Օմանի սուլթանի այցը սովորական անդրադարձն էր Օմանի սուլթանի այցելության ընթացքում մինչ յանդիման:

Չափուած էր Օմանի սուլթանի այցը սովորական անդրադարձն էր Օմանի սուլթանի այցելության ընթացքում մինչ յանդիման:

Չափուած էր Օմանի սուլթանի այցը սովորական անդրադարձն էր Օմանի սուլթանի այցելության ընթացքում մինչ յանդիման:

Չափուած էր Օմանի սուլթանի այցը սովորական անդրադարձն էր Օմանի սուլթանի այցելության ընթացքում մինչ յանդիման:

Չափուած էր Օմանի սուլթանի այցը սովորական անդրադարձն էր Օմանի սուլթանի այցելության ընթացքում մինչ յանդիման:

Չափուած էր Օմանի սուլթանի այցը սովորական անդրադարձն էր Օմանի սուլթանի այցելության ընթացքում մինչ յանդիման:

Չափուած էր Օմանի սուլթանի այցը սովորական անդրադարձն էր Օմանի սուլթանի այցելության ընթացքում մինչ յանդիման:

Չափուած էր Օմանի սուլթանի այցը սովորական անդրադարձն էր Օմանի սուլթանի այցելության ընթացքում մինչ յանդիման:

Չափուած էր Օմանի սուլթանի այցը սովորական անդրադարձն էր Օմանի սուլթանի այցելության ընթացքում մինչ յանդիման:

Չափուած էր Օմանի սուլթանի այցը սովորական անդրադարձն էր Օմանի սուլթանի այցելության ընթացքում մինչ յանդիման:

Չափուած էր Օմանի սուլթանի այցը սովորական անդրադարձն էր Օմանի սուլթանի այցելության ընթացքում մինչ յանդիման:

Չափուած էր Օմանի սուլթանի այցը սովորական անդրադարձն էր Օմանի սուլթանի այցելության ընթացքում մինչ յանդիման:

Չափուած էր Օմանի սուլթանի այցը սովորական անդրադարձն էր Օմանի սուլթանի այցելության ընթացքում մինչ յանդիմ

Արցախի քնակիչների իրավունքը և պելադրոնը հայոց խաղաղության

«Նավթն ու գազն ամեն ինչ չեն» վերնագրյալ հոդվածում բաղադրել է **Քարսթեն Բեքը** (Carsten Beck) գերմանական «Թագեսփոսի» մայիսի 27-ի հրապարակման մեջ ընթեցող դժուարությունն է բեւեռում Ադրեզանի համակարգված տարիներ ի վեր իրականացրած բաղադրականության վրա, այն է՝ Ղարաբաղի հայերի թիւսնեական ժառանգության ոչնչացում, բնակչության տեղահանում։ Այս անարդարության

Թյան կանխման Լեճկին ինստիտուտը, Եկեղեցիների համաշխարհային խորհուրդը (World Council of Churches), գրում է թերթը, իիշատակելով Գերմանիայում հոգեւոր կառույցների՝ ավետարանական Եկեղեցու, կաթոլիկ Եկեղեցու Եղիսկողոսաց խորհրդի՝ հայ առաքելական Եկեղեցու հետ աղրիլի վերջին գումարած համաժողովի մասին («Ազգ»ը լուսաբանել է մայիսի 5-ի համարով):

«Թագեսփոսի» հոդվածագիրն ընդգծում է, որ Աղրբեջա-

Ըստ Թագեսիրության: Աղոթք Շուշի սուրբ Ղազանչեցոց
եկեղեցում, 2020 թվական:

Ծը աշխարհի ամենաաճազ-
զաս Երկրների շարփում է, ավ-
տրիտար, բռնաժրական այլ
Երկրների նման Ադրբեջանն էլ
իր Երկրի փոքրանասության
ազատությունների մասին բա-
րոգչանյութը հնչեցնում է, եւ
Երբեք չի հանդուրժի մեծ, ինք-
նավասահ, ազատ թիւսունեա-
կան բնակչության գոյությու-
նը: Պատունապես աշխար-
հիկ Ադրբեջանը հենվում է
արմատական իսլամի եւ դրա
հոեւորաբանության վրա, այն
իրեւ գենե գործածում ԼՂ հայ
ընականության ուն. օրում է հե-

բազույթյան թանգարական, գրադարան
ու պատմական թանգարական, որը
2020-ին Սիրիայից 1000 զի-
հաղիսի եր ընդգրկել հայ
«անհավասների» դեմ դայլա-
րելու: Աղքատանական զինու-
ժը բիւտնեական զյուլերի
անրորն է խաթառում բարձ-
րախոսով իսլամական աղորք
հնչեցնելով, գրավյալ տարած-
ներում խաջը տաղալում բիւտ-
նեական հավատի կարեւոր
տաճարների վրայից, նույն է
«Թագեսփոսի» հեղինակը
եւ իրազեկում, որ 1988-ից ի
վեր ԼՂ հայերի հանդեմ Աղք-
ատանական էթնիկ կրոնական
մարդաբանում է իրականաց-
նում: Թերթը մատուցում է Ա-
ւեհիկ սերման աշօն՝ հայեր

լիւլի չսրբա ազգի հայութի հասցեին հնչեցրած ձեակաերդումները: Նրա «Ըներ, առնեսներ, հումանոիդ արարածներ» ձեւակերդումները հստակ նղատակադրված՝ մարդկային նկարագրից զրկող կաղաղատներ են դաշնում:

«Թագեսփոսը» հղում անելով «Քրիստոնեական միջազգային համերաշխություն» (Christian Solidarity International) կազմակերպության ԼՂ հայցով պատասխանակից է առաջարկությունը:

սելում կայացած « միջնորդության փորձը հուսադրող արդյունք չգրանցեց ԼՂ-ի համար: Դիտողների կարծիքով, ԵՄ-ն, ԱՄՆ-ն կարծես վճռական են, որ դրեն Դայաստանին Արբեջանի հետ խաղաղության համաձայնագիր կնելու հարցում, որը նպազ կամ ընդհանրապես հասվի չի առնում ԼՂ-ում բնակիչների վիճակը: Միջնորդական փորձերն ըստ երեւությին ուղղված

խանառու ժոել վելդկամփին (Joel Veldkamp) փոխանցում է նրա վկայությունները, թե «Բաֆում դատվութերով են դիմավորել Բուղաբետսում հայ սղա Մարգարյանին կացնասուանած Սաֆարովին, Բաֆում հայերին անարգող դատերազմիքանքարան են բացել, 2022-ի սեպտեմբերին 7 հայ գերու

չեն մարդու իրավունքների նշակութային ժառանգության, աշխարհի հնագույն ժիշտունյա ժողովուրդներց մեկի նշական դաստիառությանը, այլ՝ թույլ տալու, որ աղբեջանական նավթն ու գազը անխոչննդր հնատն եվրոպա», Եգրափակում է «Թագեսփոսի» հոդվածական:

Տեղի սղության դատառով սեղմ շարադրեմ մեր լրագրողական դիտարկումն այստեղ՝ գերմանացիների հետ բազմաթիվ զրույցներից ստացած տապորությունս ամփոփեց «Թագէսակոսի» հորդածագիրը։ Արդի աշխարհի իր բաժին համարավետության, վայելիքի, հաճութի գերին դարձած եսակենուրուն գերմանացուն չի հետարքում իրենից հեռու աղբող արցախցու ճակատագիրը, Ալիեւից գազ գմելու հեկառավարության որոշումն էր արդարացնում է՝ «կա՞ այլուստան» ցինիկ ծեւակերպմանը։ Այդ է դատառը, որ գերմանական ԶԼՍ-ները, սակավ բացառություններով, չեն բնադատում իրենց իշխանություններին Աղրթեամի հանդեմ

հանդուրժող բաղաբականություն որդեգրելու համար, հակառակ՝ սատարում են: Եսկ «Թագեսպիոսի» վերընչյալ հոդվածն ինչո՞ւ չեն մատուցում ՀՀ ԱԳՆ կամ Բեռլինում ՀՀ դեսպանության թվիթերյան հարթակում: RND-ի հետ նույն օրը՝ մայիսի 27-ին հրադարակված գրույցում ՀՀ դեսպան Վիկտոր Ենգիբարյանը դարձաբանել է ՀՀ տեսակետը, որ արդեն ծանոթ է: Արցախի ճակատագիրը հայոց ճակատագիրն է, նրա իրավունքը հայոց իրավունքը, ուստի ո՞ր կառույցը, եթե ոչ ՀՀ ԱԳՆ-ն դիմի հարթակ տրամադրի օտարալեզու մանուկի անաշառայս կարծիքին:

Գերմանական հեռուստաելության առաջին ալիքի ARD-ի «Օրվա համայնադասեկեր» լրատվականը հրադարակել է իր աշխատակից, տարածաշրջանի հարցերի մասնագետ Զիլվիա Սթիլբեր (Silvia Stilbner) հունիսի 1-ի վաղ առավելացման՝ թիւների հանդիմանն ընդառաջ ներկայացրած ծավալուն վերլուծությունը՝ «Հայաստան եւ Ադրբեյջան. Խաղաղության (հասնելու) դամական մի հնարավորություն» վերնագրով։ Այն, որ հոդվածագիրն ակնարկում է, թե միջազգային միջնորդությամբ սույն «դայմանագիրը կարող է մինչեւ առուն կավվել», կարծես միայն իր ներփակությունը չէ։ Մեկ, երկու վերնագիր աչքի գարնեց։ Բայց բոլորն եւ՝ Ադրբեյջանին արդարացնող, նրա ժահերի դիրքերից։ Նշանակած հետինակի ծավալուն վերլուծությունը, կարծում ենք հունիսի 1-ին կամ դրանից հետո վերախմբագրումներ կունենա, ուստի առանձնացնենք մեր դիտարկմանը մի բացահայտում, որ վերաբերում է բանակցային հնգակողմ՝ Փաշինյան, Ալիեւ, Միշել, Մակրոն, Շույանդիմանը գործ կանցլեր Օլաֆ Շույի մասնակցությանը։ Եվրոպական բաղադրական համայնքի հունիսի 1-ի հանդիմանը «հակաադրբեյջանական դիրքավորում ունեցող» Մակրոնի ներկայությունը հակակությունը համար է Շույին ընտրվել, ինչպես ենթադրել է տայիս Շքյուրերը։ Նա նշում է, որ Մակրոնը դատապարտել է Ադրբեյջանի 2022-ի սեպտեմբերին Հայաստանի վրա զանգվածային հարձակումը, Հայաստանի տարածքային ամբողջականությանը նեցուկ լինելու խստում է։ Մակրոնի արտահայտությունը, եթևում է հայկական մեծաքիվ համայնքունեցող Ֆրանսիայում ներքաղաքական խթան ուներ, գրում է Շքյուրերը։

Մնացյալը՝ հաջորդ համարում:

☞ 1 Հարցին, ըստ Panorama.am -ի, դասախանել էր ՀՀ վարչապետը. «Կառավարությունը չի կայացրել «Նեմեսիս» արձանի տեղադրման որոշումը եւ այդուհանագումն էլ եղել է սխալ»:

Սա այն դեմքում, երբ «Նեմեսիս» գործողության հետևանով հայ վրեժառուներն ոչնչացրել են թուր դահիճներից ուրուց մեկ տասնյակին, իսկ այդ դահիճները, թուրական ժողովրդական զանգվածների անմիջական մասնակցությամբ՝ բնաջնջել են մի ամբողջ ժողովուրդ, յուրացնելով նրա դատական հայրենիքի տարածքը, որ դրա վրա **Մուսաֆիք Թեմալը** թուրերի համար ազգային դետուրյուն ստեղծի: Դայ վրեժառուների մեր մեկ արձանի դիմաց, թուրերը հայ ժողովրդի դահիճներին նվիրված հազարավոր արձաններ են կառուցել Թուրիայի բոլոր բաղադրություն, որոնց անուններով կոչել են հրադարակներ, փողոցներ: Or. Սաքուլում Թալեաք փառայի անունով են կոչել այն փողոցները, երեք դրանց վրա կան հայկական վարժարաններ:

Ինչ վերաբերում է հայ-թուրական կարգավորման գործընթացը ընդհատելու Թուրիայի արտօնության համար Աթուր Չափութողլու ստանալիքին, աղա լետք է ասել, որ գործընթացի շրջանակում հատուկ ներկայացուցիչների բանակցություններն ընդամենը ծավալվում են Հայաստանի առջև թուրական սահմանի բացման ժուրագիր ընդունելու 1993-ին թուրական կողմն է փակել, նախառային առաջնորդների առաջնորդներ, համառուն հրաժարվելով Հայաստանի հետ դիմանագիտական հարաբերությունների հաստատմանց:

Գալով Սինանյանի մայիսի 31-ին ՀՀ Ազգային ժողովով լրագրողների հետ հանդիման արած հայտարարություններին, Սփյուռքի գործերի գլխավոր հանձնակատար նախ արդարացրել է ՀՀ վարչապետին, ասելով. «Այո, Հայաստանի Հանրապետությունում գտնվող ամենաբարձ լեռը Արագածն է, որի երեխ վարչապետի ասածի հոգեբանական դահը չեմ հասկացել կամ գուցեմ հասկացել եմ: Տեսք մարդու

մասել է՝ Արագածն էլ է մեր լեռը, մանավանդ մեր տարածում է, եկեք Արագածն էլ սիրեմ, ինչ վաս բան է ասել»: Եթե չեմ սիրում, սիրեմ նաեւ Արագածը, բայց Թուրիան դահանջում է Արարատը չսիրել, որովհետև այս գիտի, որ դրամ որդես խորհրդանիշ ամենեւին համարժեք չեն տարածում. ով դա փակել է, ինչն էլ թող բացի, առանց միջանցիք, մանավանդ որ նորմալացման գործընթացն ընթանում է Հայաստանի թուրիայի միջեւ, իսկ թուրական կողմը իր սահմանը բացում է 3-րդ երկների բաղադրությունների համար, ինչու արել է համարժեք 3-րդ հանդիմումից հետո:

Գալով Սինանյանի մայիսի 31-ին ՀՀ Ազգային ժողովով լրագրողների հետ հանդիման արած հայտարարություններին, Սփյուռքի գործերի գլխավոր հանձնակատար նախ արդարացրել է ՀՀ վարչապետին, ասելով. «Այո, Հայաստանի Հանրապետությունում գտնվող ամենաբարձ լեռը Արագածն է, որի երեխ վարչապետի ասածի հոգեբանական դահը չեմ հասկացել կամ գուցեմ հասկացել եմ: Տեսք մարդու մասել չեմ նսմել չեմ ուզում, դարձածես ասեմ, որ Հայոց ցեղասպանության միջազգային ժամանական գործընթացը կամնելու նորատակ թուրիան հայութապահ գլխավոր է մեծ միջոցներ է ծախսել, բայց բարոյական հաղթանակ տարավ, բայց դրամով այսօրվա հայ ժողովրդի ամվանգությունը չքարելավեց: Առա նա շառումակում է. «Ցեղասպանության ժամանական ինչն գործընթաց: Վերջ, ժամանակը է: Գործընթացը վերջացավ, ավարտվեց: Հայոց ցեղասպանության փաստը լետք է լողակութեան կամվի իր հայրենի հոգու այլիս: Այս կոնցեսը այդուհի օրնագիծ է ընդունում, իսկ նախագահը կարգավորում, աղա Միացյալ Նահանգները, որդես աշխարհի միակ լիարժեք գերերություն, այնուամենայիկ սամաննում է Հայոց ցեղասպանության հետեւաների վերացման դասախանակությունը: Բայց մարդու մասել չեմ նսմել չեմ ուզում, դարձածես ասեմ, որ Հայոց ցեղասպանության միջազգային ժամանական գործընթացը կամնելու նորատակ թուրիան հայութապահ գլխավոր է մեծ միջոցներ է ծախսել, բայց բարոյական հաղթանակ տարավ, բայց դրամով այսօրվա հայ ժողովրդի ամվանգությունը չքարելավեց: Առա նա շառումակում է. «Ցեղասպանության ժամանական ինչն գործընթաց: Վերջ, ժամանակը է: Գործընթացը վերջացավ, ավարտվեց: Հայոց ցեղասպանության փաստը լետք է լողակութեան կամվի իր հայրենի հոգու այլիս: Այս կոնցեսը այդուհի օրնագիծ է ընդունում, իսկ նախագահը կարգավորում, աղա Միացյալ Նահանգները, որդես աշխարհի միակ լիարժեք գերերություն, այնուամենայիկ սամաննում է Հայոց ցեղասպանության հետեւաների վերացման դասախանակությունը: Բայց մարդու մասել չեմ նսմել չեմ ուզում, դարձածես ասեմ, որ Հայոց ցեղասպանության միջազգային ժամանական գործընթացը կամնելու նորատակ թուրիան հայութապահ գլխավոր է մեծ միջոցներ է ծախսել, բայց բարոյական հաղթանակ տարավ, բայց դրամով այսօրվա հայ ժողովրդի ամվանգությունը չքարելավեց: Առա նա շառումակում է. «Ցեղասպանության ժամանական ինչն գործընթաց: Վերջ, ժամանակը է: Գործընթացը վերջացավ, ավարտվեց: Հայոց ցեղասպանության փաստը լետք է լողակութեան կամվի իր հայրենի հոգու այլիս: Այս կոնցեսը այդուհի օրնագիծ է ընդունում, իսկ նախագահը կարգավորում, աղա Միացյալ Նահանգները, որդես աշխարհի միակ լիարժեք գերերություն, այնուամենայիկ սամաննում է Հայոց ցեղասպանության հետեւաների վերացման դասախանակությունը: Բայց մարդու մասել չեմ նսմել չեմ ուզում, դարձածես ասեմ, որ Հայոց ցեղասպանության միջազգային ժամանական գործընթացը կամնելու նորատակ թուրիան հայութապահ գլխավոր է մեծ միջոցներ է ծախսել, բայց բարոյական հաղթանակ տարավ, բայց դրամով այսօրվա հայ ժողովրդի ամվանգությունը չքարելավեց: Առա նա շառումակում է. «Ցեղասպանության ժամանական ինչն գործընթաց: Վերջ, ժամանակը է: Գործընթացը վերջացավ, ավարտվեց: Հայոց ցեղասպանության փաստը լետք է լողակութեան կամվի իր հայրենի հոգու այլիս: Այս կոնցեսը այդուհի օրնագիծ է ընդունում, իսկ նախագահը կարգավորում, աղա Միացյալ Նահանգները, որդես աշխարհի միակ լիարժեք գերերություն, այնուամենայիկ սամաննում է Հայոց ցեղասպանության հետեւաների վերացման դասախանակությունը: Բայց մարդու մասել չեմ նսմել չեմ ուզում, դարձածես ասեմ, որ Հայոց ցեղասպանության միջազգային ժամանական գործընթացը կամնելու նորատակ թուրիան հայութապահ գլխավոր է մեծ միջոցներ է ծախսել, բայց բարոյական հաղթանակ տարավ, բայց դրամով այսօրվա հայ ժողովրդի ամվանգությունը չքարելավեց: Առա նա շառումակում է. «Ցեղասպանության ժամանական ինչն գործընթաց: Վերջ, ժամանակը է: Գործընթացը վերջացավ, ավարտվեց: Հայոց ցեղասպանության փաստը լետք է լողակութեան կամվի իր հայրենի հոգու այլիս: Այս կոնցեսը այդուհի օրնագիծ է ընդունում, իսկ նախագահը կարգավորում, աղա Միացյալ Նահանգները, որդես աշխարհի միակ լիարժեք գերերություն, այնուամենայիկ սամաննում է Հայոց ցեղասպանության հետեւաների վերացման դասախանակությունը: Բայց մարդու մասել չեմ նսմել չեմ ուզում, դարձածես ասեմ, որ Հայոց ցեղասպանության միջազգային ժամանական գործընթացը կամնելու նորատակ թուրիան հայութապահ գլխավոր է մեծ միջոցներ է ծախսել, բայց բարոյական հաղթանակ տարավ, բայց դրամով այսօրվա հայ ժողովրդի ամվանգությունը չքարելավեց: Առա նա շառումակում է. «Ցեղասպանության ժամանական ինչն գործընթաց: Վերջ, ժամանակը է: Գործընթացը վերջացավ, ավարտվեց: Հայոց ցեղասպանության փաստը լետք է լողակութեան կամվի իր հայրենի հոգու այլիս: Այս կոնցեսը այդուհի օրնագիծ է ընդունում, իսկ նախագահը կարգավորում, աղա Միացյալ Նահանգները, որդես աշխարհի միակ լիարժեք գերերություն, այնուամենայիկ սամաննում է Հայոց ցեղասպանության հետեւաների վերացման դասախանակությունը: Բայց մարդու մասել չեմ նսմել չեմ ուզում, դարձածես ասեմ, որ Հայոց ցեղասպանության միջազգային ժամանական գործընթացը կամնելու նորատակ թուրիան հայութապահ գլխավոր է մեծ միջոցներ է ծախսել, բայց բարոյական հաղթանակ տարավ, բայց դրամով այսօրվա հայ ժողովրդի ամվանգությունը չքարելավեց: Առա նա շառումակում է. «Ցեղասպանության ժամանական ինչն գործընթաց: Վերջ, ժամանակը է: Գործընթացը վերջացավ, ավարտվեց: Հայոց ցեղասպանության փաստը լետք է լողակութեան կամվի իր հայրենի հոգու այլիս: Այս կոնցեսը այդուհի օրնագիծ է ընդունում, իսկ նախագահը կարգավորում, աղա Միացյալ Նահանգները, որդես աշխարհի միակ լիարժեք գերերություն, այնուամենայիկ սամաննում է Հայոց ցեղասպանության հետեւաների վերացման դասախանակությունը: Բայց մարդու մասել չեմ նսմել չեմ ուզում, դարձածես ասեմ, որ Հայոց ցեղասպանության միջազգային ժամանական գործընթացը կամնելու նորատակ թուրիան հայութապահ գլխավոր է մեծ միջոցներ է ծախսել, բայց բարոյական հաղթանակ տարավ, բայց դրամով այսօրվա հայ ժողովրդի ամվանգությունը չքարելավեց: Առա նա շառումակում է. «Ցեղասպանության ժամանական ինչն գործընթաց: Վերջ, ժամանակը է: Գործընթացը վերջացավ, ավարտվեց: Հայոց ցեղասպանության փաստը լետք է լողակութեան կամվի իր հայրենի հոգու այլիս: Այս կոնցեսը այդուհի օրնագիծ է ընդունում, իսկ նախագահը կարգավորում, աղա Միացյալ Նահանգները, որդես աշխարհի միակ լիարժեք գերերություն, այնուամենայիկ սամաննում է Հայոց ցեղասպանության հետեւաների վերացման դասախանակությունը: Բայց մարդու մասել չեմ ն

Հայաստանում ընդդիմադիր նոր շարժում է ստեղծվել՝ «Մայր Հայաստան»: Նախաձեռնող խմբի անդամները հիմնականում բաղաքական գործիչներ ու բաղաքագետներ են՝ Ազգային ժողովի «Հայաստան» խմբակցության դաստիարակության մասնակի Անդրանիկ Թեւանյանը, բաղաքագետ Արթուր Խաչիկյանը, լրագրող, ազգությամբ եղածի Բորիս Սուրեալին եւ այլ. 44-օրյա դասերազմից հետո, բացի խորհրդարանական ընդդիմության կողմից նախաձեռնված շարժում-հանրահավաքները, բաղաքահական տարբեր այլ շարժումներ նույնականացնելու ու դահանջում են վաշչաղեց Նիկոլ Փաշինյանի հրաժարականը: Նույնական է նաև «Մայր Հայաստան»-ի դահանջը, այն է՝ «Դաշտամել Հայաստանի, Արցախի եւ հայ ժողովրդի ազգային-դեւական տաները՝ գործող վաշչախմբի հեռացման միջոցով»: Հաջողության կիասմին նոր ստեղծված շարժումը, թե այն մյուսների նման կրավարվի սուկը մի բանի հանրահավաքներ կամ բննարկումներ կազմակերպելով: Հարցերի դատասխանն «Ազգ»-ը փորձել է շարժման անդամ Հովհաննես Հարությունյանից ստանայ:

- Նախաձեռնության գաղափա-
ախսոսությունը, ենթադրելի է, մոր՝
հիավորողի, առանցքի ռուրջը դեմք
լինի: Բայց ո՞ւր է ձեր շարժման
ճանապարհությունը:

1 Նույնիսկ այն, որ ԱՌ նախա-
գահը երեխաների ղաւումա-
ության օրով նույն էր, թե իրենց բայլե-
ն գոնե հետաձգում են ղաւերազմը,
անց այն մասին է, որ այսպես, թե
յոյնտես՝ այդ ղաւերազմը լինելու է,
այլիսանութ օրով Լաշինում Ակելի-
ուարժանական պարագագիւմները մաս-

**«Մայր Հայաստան»։ Նորաստեղծ շարժման
անդամները վստահեցնում են՝ դայլարը
մինչեւ վերջ են սանելու**

զավթված է մեր Երկիրը, եւ այս օրհասական վիճակից դուրս գալու միակ ճանապարհ համազգային համախմբումն է: Մեր շարժման մայր՝ առանց չակետների, հենց Հայաստանն է, որն իր ուրուց մետք է համախմբի բոլոր իր զավկաներին, բանզի օրվա հրամայականն է այլողիսին:

- Դուք ասում եք, թե ամեն բան կորած չէ, եւ վսանգավոր են նահանջի տանող բոլոր թեզերը: Համաձայն եմ: Բայց մարդկանց ինչպես եք համոզելու, որ փրկության բանալին ձեր ձեռքում է:

- Այս, ամեն բան կորած չէ, եւ հնարավոր է կանգնեցնել դեմի կործանում տանող ընթացքը: Մենք մարդկանց չենք համոզելու, որ փրկության բանալին մեր ձեռքում է, որովհետեւ փրկության բանալին հենց յուրաքանչյուրի ձեռքում է, որ իրեն Մայր Հայաստանի զավակն է համարում: Մենք ուղղակի փորձում ենք միավորողի, համախմբողի դերը տանձնել: Պատմության էջերից ենք

փաջատեղյակ՝ Երբ հայը համախմբ-
վում է, հաղթանակն անկասելի է
ուարնում:

- Տեսի, դուք նաեւ ասում եք, թե «մենի հիմա խեղդվում են գետում, բայց ծառի մի ճյուղ են գտել, բռնվել են, ունչ են բառում»: Հասկանալի է, չէ՞ որ անգամ հաստափող գերանը մեզ չի փրկի, եթե լողար չգիտենի ու զուրկ են լողալու ընթացքում մեկս մյուսին օգնելու կամքից: Դուք «լողալու» ինչ նոր, մեզ անհայտ մեթոդ եք առաջարկում:

- Մենք լողալ իմացել ենք ու իման եք գիտենք, դարձաբես այժմ ծանր վիրա-
վոր ենք ու չենք կարողանում իրացնե-
մեր ունակությունները: Դամբնիհա-
նուր համախմբման դարձապատճեն
կարող ենք կյանքի կոչել մեր շարժման
կողմից առաջ բերված երեք նորատակ-
ները, որի իրականացման դարձագա-
յում կկասեցնենք այս մահաբեր ըն-
թացքը:

- Ըեւում եֆ, որ Երիտասարդությունը դեմք է նախաձեռնող լինի, բայց այսօր Երիտասարդությանն, օրինակ, հետարքում է մեթենաների աղակիների ճգացման հարցը, դրա համար են փողոց դուրս գալիս: Ի-հարկե, դա միայն նրանց մեղավորությունը չէ: Դիմա դուք ձեր հասկակիցներին ինչո՞ւ եֆ հրամցնելու, որ Երկրի առաջնային հարցն անվտանգությունն է, ոչ թե, օրինակ, «ոլլոնկա»-ն:

- Մեր թիմով արդեն տեսական ժամանակ է, ինչ ամենօրյա աշխատանք ենք իրականացնում Երիտասարդների ըրջանում: Երիտասարդներին հանդիլող խնդիրները, խոչնայութերը բազմաթիվ են, եւ դրանցում մեղադրել միայն Երիտասարդներին չի կարելի: Ես հավատում եմ, որ մենք տեսնելու ենք իր աղագայի համար դատախանակավորթուն ստաձնող Երիտասարդների համախմբումը: Եվ հենց դա էլ կնդասի հասարակության համընդհանուր միավորմանը, ինչն այսօր մեզ այդքան պահանջում է:

- 2020 -ի դատերազմից հետո ընդդիմության նախաձեռնած գրեթե բոլոր ակցիաներին, ցուցերին դուրմասնակցել եք: Փաստ է՝ դրանցից եւ որեւէ մեկը չհաջողեց: Միթե հիասթափեցնող չէ, կամ դուրմաշ-մեն եք հաջողեյու:

- Դժվար է, իրո՞ն դժվար է այսպիսի
իրավիճակում շարունակել ղայթարը,
բայց հակառակ դեմքում... Հակա-
ռակ դեմք ուղղակի չկա, որովհետև
մենք ղատրաս չենք հանձնվել թշնա-
մուն եւ հաճակերպվել անհայրենին
գոյությանը, այդ իսկ ղատճառով
ղայթարելուն հակառակ կողմ չկա,
մենք շարունակելու ենք մեր ղայթարը
մինչեւ Վերջ:

Բոլոր իշխանությունների համար Ճակատագրական Արցախի հարցը

ԱԵՅ Աախընտելի Երաժխավոր, կամ ա-
վելի լայն դմենք հարցը՝ արդյոյն Հայա-
տանը կարո՞ղ է այդրիսի ընտրության
ազատություն ունենալ:

Արդյո՞ւնքում համաձայն Արցախի ճայնը լսելի՞ է այս դեմքում, որն օրինակ արդեն ԱԳՆ մակարդակով դատապարտող տնօնվ արձագանել է ԱՍՍ դետեկտորաբանենիշի ներկայացուցչի՝ **Ալիեւին** հավանություն սկզբ խոսին, իսկ Ալիեւն խոսում էր եւ խոսում է Արցախի իշխանության ենթակառուցվածների լուծարումից ու Արցախի դատապարտության մեծահոգաբար համաներեւու։

Արդյուն Քայաստանի իշխանության այն հիմքումները, թե Վեցին ընտրություններին սացած իրենց վեն իրենց լեզիսին է դարձնում խաղաղության դայմանագիր կնիւլու, ի վեջու հաճգեցնելո՞ւ են բոլոր առումներով խցելիք (եւ առաջին հերթին Արցախի կորսի առումով) դայմանագրի կնիմանը եթե ոչ Զիշմենտմ, առաջարկայում նաև աստեղական առ համուկայումներին:

լատասպած այլ համբուղութեանքրա:

600 հազարից ավելի բվե սկզբները հաստա Արցախն Ադրբէջանի կազմում թողնելու օգին չեն բվեարկել, ու հիմա շատ դրւեարումներ կարող են առ ապահով օօժին հրապես: Չեզո՞ւ ի

ինք անօգուտ քայլ եմ համարում ռեսուրսի ծախսումը այն նախաձեռնող խմբի, որն սկսել է «Ոչ Արցախի երեսիկ գտնանք» եւ «Ոչ Արցախն Ադրբեյջանի կազմում» ստորագրահավաքը բանի որ միջազգային առումով դա ուշադիր է առաջ անցնելու համար:

չինչ չի տա, բայց մի շատ կարեւության երկրի ներում կրացահայի. եթե ստուգելի եւ վավերական հասցեներու 600 հարյուր-700 հարյուր հազար մարդ իր ստորագրությունը դնի այդ ցուցակը ներում, ապա դուրս կգա, որ ներկա իշխանության ընտրական բներին հավասար բներ կա՝ ընդդեմ Արցախի հանձնելու: Եւ դրա հետ հաշվի չնստելով՝ խաղաղության դայմանգրի ստորագրելը կնշանակի իրաժարականի դիմում գրելուն հավասար բան: Այս ինաստվական ստորագրահավաքի հետ իշխանությունը հաշվի չնստել չի կարուիան:

Բոլոր դեմքերում իհշնելյան հանդիպումներից երեսաց հետեւար:

Միասնական պատմությունը կազմված է համապատասխան պատմություններից և պատմությունների շաբաթական համապատասխան պատմություններից:

նախագահի եւ Եվրոպական խորհրդի
նախագահ **Ծառլ Միշելի** մասնակ-
ցությամբ, աղա եւ հնգակողմ հանդի-
դում՝ նույն կազմի, Գերմանիայի
կանցլեր **Օլաֆ Շուլցի** եւ Ֆրանսիայի
նախագահ **Էմանուել Սակրոնի** մաս-
նակցությամբ:

Ըլց-Սակրոս հատիղությանը:
Նշեմ, որ մինչեւ գագաթնաժողովը
եր դեռ Եվրոպական խորհրդի նախա-
զահ Շառլ Միշելը լրագրողների հետ-
ճեղարույցում իր նախորդ՝ Բրյուսելից
հանդիդումներից ստացած տղավորու-
թյանը Հայաստանի եւ Աղրբեջանի ներ-
կայացուցիչների մոտ խաղաքական
կամք եւ առաջ ընթանալու մղում տե-
սել: Դատելով կառավարության կայիտ-
ջի տարածած առաջին կարերից եւ
այն բանից, որ հնգակողմ հանդի-
դումն էլ առանձնադիմ երկար ժ-
ամանությունում է առաջանալու հա-
ջողականությունը:

լուրջ ձեռքբերում չի արձանագրվել:

ՀԱՍՏԻԿ ՍԱՐԳԱՅԻՆ

Լուս է տեսել Տավուշի թեմի առաջնորդ՝ Բագրատ Մարտիրոսյանը Գալստյանանի «Ավետյաց Երկի Տեսիլինվ» գիրքը, որի ընորհանդեսը կայացավ Հայաստանի Գրողների միությունում: «Կյանքը գերազույն արժեք չէ, գերազույն դարձել է, հակառակ դեմքում հայրենիքի համար այսին նահատակներ չեն լին: Գերազույն արժեքը հայրենին է», - այս խոսերով Բագրատ Մարտիրոսյանը դիմեց նրանց, ովքեր ներկա էին գրի ընորհանդեսին:

Գիրքը, հեղինակի ներկայացմանը, «Պարզ եւ անկեղծ գրուցների շարք է մեր այսօրվա դաշն իրականության եւ գողացված ուրախության ժամանակաշրջանում»: Միաժամանակ անկեղծ երկխոսություն է մեր անցած ժամանակի, մեր անելիների մասին՝ հիմնված Աստվածաշնչի կենդանի դատարկամի եւ մեր ժառանգության վերլուծության վրա: Գրում գետեղված են գրուցներ եւ հրադարակախոսական հոդվածներ, որոնք անդրադարձն են

մեր կյանքում տեղ գտած գաղափարական խնդիրներին եւ իրադարձություններին: Զրուցները համառոտում են 2021 թ.-ից սկսած Լիլիթ Հարությունյանի հեղինակած ռադիոհաղործման ընթացքում եթեր հեռարձակված գրուցների, որոնց մեջ առաջական հյուրն է Եղիշ Բագրատ Մարտիրոսյան: Դա 44-օրյա դատերազմին հաջորդած ժամանակաշրջանում ծանրագույն իրողությունների արձանագրումն ու բնությունն է, նաև Եղիշի առաջադրումը, որդեսազի, հեղինակի ծեւակերմանը, «վառ դահլիճի Ավետյաց Երկի Տեսիլինվ՝ կառուցելու մի երկիր, որը կյանքա մեր բոլոր իդեալի եւ ձգտումների, երջանկության եւ անսղառ ուրախության մեջ տունը»: Բավական է ընթերցել Եղիշի գրքերը՝ դասկերացում ունենալու համար գրում արծանագրության եւ գրուցներում բնություն առարկա խորը նշանակությունների մասին: Այսպես, առաջին արձանագրումներից մեկը՝ 2020 թ. գեկտեմբերի 31-ի վերաբերյալ՝ «Այս արքի «Դեմական այրեր» չայցելեցին առաջնագիծ»: Դադեռուական ներկ էին, իրենց չափով ու բաժնով, դիրքեր այցելել: «Եղրակացությունն մեկն էր, - դարձ խոսելով եղրահանգել է

հեղինակը, - կամ բանակն այլևս կարեւորություն չունի, կամ այս տարի մարդիկ ուղղակի, եթեվ թէ, եթես չունեն հայտնվելու խամաճներում, այն հիյուրանուվ եւ այս վեհությամբ, որ ժամանակին ներկայանում էին եւ ներկայացնում էին»:

Եվս մի ենթավերնագիր՝ «Մենք մեր վերջին խոսքը դեռ չենք ասել...»: «Ես վերամբարձ դրուտախոսություն չեն ուզում անել, եւ տարասխանատու եմ այդ արյան եւ կյանքերի համար, այն, մենք ավարտելու ենք դատերազմը մեր փառահեղ հաղթանակով»: Եվ իր միտքը զարգացնում է՝ խոսելով մեղից, չաշշությունից, առեւրադատաւությունից, կորուսների դիմաց ինչ-որ բանով կաշառվելուց հրաժարվելու մասին: «Սրուկը չի կարող ազատությանը տեր լինել, ազատությունը ազատազրկածին է վայել»: «Կոչիկներ հանի՛ քո ոտերից, որովհետեւ այն վայը, ուր կանգնած ես, սուր հոր է», «Տաճարը հաղթելու է փողոցին», «Զրիսուներությունը՝ որդես իննության վերադարձ», «Զրիսուներությունը խեղճ մարդու խեղճի կրոն չէ», «Իրավունք չունեն զիջումների գնալու», «Սարդ արժեք չունի առանց Աստծո եւ Հայրե-

նինի», «Կրթությունն առամինի մարդ կերտելու արվեստն է», «Վարդանանց հերոսամարտը հեգմել, ծաղրել են, որի հետեւանին այսօր ճաշակում են»», «Ընտրությունն մի կատարել իրեւ ամբոխ, եւ այդ դեմքում կընտրվի իմաստությունը», «Ծիծեռնակաբերդն ուժ է սանում Եռաբլուրից... Զոհի իմնությունից՝ հաղթողի իմնություն...», «Նախասարդարադայան օրեւ ենք աղոյակամբ», «Մենք չենք ձգտում դատերազմի, բայց, միեւնույն ժամանակ, ստորագնող, նվասացնող, անարժանահատիվ, անդիմագիծ, անգույն, անհայրենի խաղաղություն էլ չենք ու-

գում», «Ապրելով մեռնում են մեր բազմահազար նահատակ եղբայրների ու զավակների լրաւավոր հայացի ներք, ովքեր թույլ չեն տալու մեզ իրենցից գողանալ հաղթանակի տեսիլիք եւ սպանել այն: Կոչված ենք նույնանալու նրան հետ...», - ահա այն «բանալի»

մատերի ոչ ամբողջական թվարկումը, որոնց շուրջ զարգանում են հեղինակի գրավոր խորհրդածությունները հայրենիքի, խաղաղության եւ դատերազմի, տաղավարականության մեջ քիչունեական արժեների, ընտանիքի եւ զավականության, ազգային կյանքում կրթության եւ դաստիրակության դերի, դետուրյան կառավարման բարոյական հեների մասին:

Գիրքն ամփոփ ներկայացնելով՝ հեղինակն ասաց. «Մեզ ասում են՝ իրականության հետ համարվե՛, ոչնիներդ ձեր վերական չափով դարձե՛, մի փոքր հացով աղբե՛: Երբ դա չեն ընդունում, ծաղրում են: Երբ մեկն ասում է՝ ուզում եմ հայրենիք ունենալ, արժանադարձ կյանք, ասում են՝ դարձուվ է խոսում, դավաճան է, ո՞նց չի կարողանում իրականության հետ համակերպվել»: Ըս նրա, դեմք է գտնել այլ իրականություն՝ մերժելով այն տեսկատվական, հոգեբանական գրուք, որին ամեն օր ենթարկվում է հայ հասարակությունը. դա արվում է ազգին թմբիրի մեջ դահելու համար:

Գրողների միության կլոր սրահում խնդրված ճարդկանց Բագրատ Մարտիրոսյանը խոսել իր հորդոր-խոհածություններից մեկը եղավ, որն ավարտվեց հետեւյալ խոսելով, ինչն արնելով Երեմիա մարգարեի խոհածություններից՝ վերաձեւակերպեց՝ իրեւ մեր օրեւի գործելակերպ եւ մարտակոչ. «Չեմ մոռանալու համուն ենք, Հայաստան: Չեմ ներելու՝ համուն ենք, Արցախ, չեմ ներելու համուն ենք, Չուչի...»:

Նախատեսվում է «Ավետյաց Երկի Տեսիլինվ» գրի ընորհանդեսներ կազմակերպել Երեւանի այլ սրահներում եւ մարզերում, բանզի, ոնց գրականագետ Արմեն Ավանեսյանն ասաց. «այս գրի դասվիրատում հայ ժողովուրդն է»:

Ի ՀԱՐԵ

Հայրենիք Ելիազարյան դեմ Արամայոն (1925-2023)

Արգենտինայի Ումառակա խաղարկում 97 տարեկանում վախճանվել է գրող, ուսուցչուհի Հայրենիք Ելիազարյան դեմ Արամայոն: Նա ծնվել է Խովսույ նահանգի Ել Կարմեն բաղադրում, 1925 թվականին, Սեծ Եղենի վերաբրու Սովու Եղիազարյանի եւ խողանության մեջ Արտելի կողմանից է արժանացել իր լայնածավալ կրթական, գրական եւ մշակութային գործունության համար: Ավարտել է Ումառակա Նորմալ դպրոցը, որտեղ եւ դասավանդել է ողջ կյանքունը: Գրել է խողաներեն բանասերերի հրաժարվելուց հետո մարդկանց անդամությունը առաջարկել է գրությունը հայրենիքի համար: Հայրենիք Ելիազարյանը մատուցել է առաջնային մասնագետ պատուհանում՝ 1937 թվականից բնակվել է Խովսույի Ումառակա խաղարկում, որի դատավակու աշխատավայրությունը կոչվել է Հայրենիք Ելիազարյանի մատուցելու համար: Ավարտել է Ումառակա Նորմալ դպրոցը, որտեղ եւ դասավանդել է ողջ կյանքունը: Գրությունը հայրենիքի համար առաջարկել է գրությունը հայրենիքի համար: Հայրենիք Ելիազարյանը մատուցել է առաջնային մասնագետ պատուհանում՝ 1937 թվականից բնակվել է Խովսույի Ումառակա խաղարկում, որի դատավակու աշխատավայրությունը կոչվել է Հայրենիք Ելիազարյանի մատուցելու համար: Ավարտել է Ումառակա Նորմալ դպրոցը, որտեղ եւ դասավանդել է ողջ կյանքունը: Գրել է խողաներեն բանասերերի հրաժարվելուց հետո մարդկանց անդամությունը առաջարկել է գրությունը հայրենիքի համար: Հայրենիք Ելիազարյանը մատուցել է առաջնային մասնագետ պատուհանում՝ 1937 թվականից բնակվել է Խովսույի Ումառակա խաղարկում, որի դատավակու աշխատավայրությունը կոչվել է Հայրենիք Ելիազարյանի մատուցելու համար: Ավարտել է Ումառակա Նորմալ դպրոցը, որտեղ եւ դասավանդել է ողջ կյանքունը: Գրությունը հայրենիքի համար առաջարկել է գրությունը հայրենիքի համար: Հայրենիք Ելիազարյանը մատուցել է առաջնային մասնագետ պատուհանում՝ 1937 թվականից բնակվել է Խովսույի Ումառակա խաղարկում, որի դատավակու աշխատավայրությունը կոչվել է Հայրենիք Ելիազարյանի մատուցելու համար: Ավարտել է Ումառակա Նորմալ դպրոցը, որտեղ եւ դասավանդել է ողջ կյանքունը: Գրությունը հայրենիքի համար առաջարկել է գրությունը հայրենիքի համար: Հայրենիք Ելիազարյանը մատուցել է առաջնային մասնագետ պատուհանում՝ 1937 թվականից բնակվել է Խովսույի Ումառակա խաղարկում, որի դատավակու աշխատավայրությունը կոչվել է Հայրենիք Ելիազարյանի մատուցելու համար: Ավարտել է Ումառակա Նորմալ դպրոցը, որտեղ եւ դասավանդել է ողջ կյանքունը: Գրությունը հայրենիքի համար առաջարկել է գրությունը հայրենիքի համար: Հայրենիք Ելիազարյանը մատուցել է առաջնային մասնագետ պատուհանում՝ 1937 թվականից բնակվել է Խովսույի Ումառակա խաղարկում, որի դատավակու աշխատավայրությունը կոչվել է Հայրենիք Ելիազարյանի մատուցելու համար: Ավարտել է Ումառակա Նորմալ դպրոցը, որտեղ եւ դասավանդել է ողջ կյանքունը: Գրությունը հայրենիքի համար առաջարկել է գրությունը հայրենիքի համար

ՀԱՍՏԻԿ ՍԱՐԳԱՅՆ

Դաւակահար
Ալեքսեյ Լոռիքիմովն
իր համերգն ավարտեց
հարցական նշանով

Ո՞՛ ժողովրդական արժիս Ալեքսեյ Լյուիթիմովին բնութագրում են՝ որդես այսօրվա առավել գումարով եւ յուրաքիլ երածչի: Նրա կատարողական արվեստին հայ հանդիսականը ծանոթ է Եղիշե Ծախորդ դարի վեցշին տասնամյակներից, երբ հանդես է եկել Խորհրդական առաջնորդության կողմէ:

Դասնակահար Ալեքսեյ Լյուբիմովը՝ հայաստանյան բեմին

դպիկան երկրի բոլոր ծայրեղում, նաեւ՝ Հայաստանի բաղադրեղում: Հասակավոր երաժիշտները լավ են հիշում Լյութիմովի նվազից ստացած իրենց վառ տղավորությունները: Ինքը՝ Հայաստանի եւ հայ արվեստի մասին գրել է. «Հայաստանը հիմնվում է իր անզուզական ավանդությների վրա, որոնք այսօն աղբում եւ սնում են ժամանակակից մշակույթը: Ես շատ եմ սիրում ոչ միայն հայկական երաժշտությունը, այլև հայկական գեղանկարչությունը: Եվ, առհասարակ, հայկական մշակույթը: Ել չեն ասում հայ գրականության նաևին»: Մի առիթով նա ասել է, որ վաղուց արդեն թե՛ Հայաստանը թե՛ հայ ժողովուրդն իր համար շատ հարազատ են, եւ որ ինքը հիացած է Հայաստանում աղբող այն նարդկանցով, ովքեր, չնայած տեղի հաճախ ոչ բարենդաս դայմաններին, դժվարություններին եւ հականարտություններին, ոչ միայն շարունակում են իրենց գործունեությունը, այլև օրինակ են ծառայում մյուսներին, թե ինչդես կարելի է աղբել եւ ստեղծագործել այն ժամանակ, երբ ամեն ինչ ավելիվում է. «Քենց այդ նարդկանց ընոհիվ է, որ այսօն հայկական մշակույթը նոր ընթացքի մեջ է, որին անդայման հետևելու է մեծ ապրաւագում»:

Եվ ահա դարձյալ հարուս համերգային ծրագրով հանրաճանաչ երաժիշտն Արմեն Բաբաջանյան համերգասրահի թեմին էր: 79-ամյա դաշնակարդ նվազեց շուրջ երկուտակես ժամ, նվազեց առանց նոտաների տեսրի, անգիր, առանց հոգմության դրվագն-ինչ նույլի, իր ընտրած հեղինակների արվեստի խորին զգացողությամբ: Նվազեց նույն, գուցե թե՝ առավել ջանոնվ, բայց տարիներ առաջ էր, առանց ձանձրույթի, հավելելով ծրագից դրւու նի անի գործեր, ինչդես հանդես է եկել Յելիսակիի, Խորյելի, Լու Անջելեսի, Մյունխենի եւ Սանկտ-Պետերբուրգի ֆիլհարմոնիկ, Լոնդոնի Թագավորական ֆիլհարմոնիկ, Ռուսաստանի ազգային նվազախմբերի, Ռատիք Ֆրանսի, Թորոնթոյի սիմֆոնիկ եւ Բեռլինի Գերմանական սիմֆոնիկ նվազախմբերի հետ: Դասական եւ ռոմանտիկ երկացանկով ականավոր երաժիշտը թեմել է աշխարհի ամենահայտնի հարթակներում՝ համագործակցելով հանրաճանաչ դիրիժորների՝ Ավելինագիի, Յարվիի, Կոնդրատչինի, Շոգվուդի, Մաթերասի, Նազանյի, Նորինգթոնի, Փիեսնի, Ալաբամեի, Ալաբամինի, Յան

Մշակութային խնամքար՝ շորս իրադարձությունների ճասին դատումներով

Առվակիի եւ Տորտելիի հետ, Ելույթներ ունենալով Լուսավորության դարի նվազախմբի, Վիեննայի ակադեմիայի եւ Գենիշ Կոլեգիա վկալ Խմբերի հետ եւ այլն:

Իր գերադասած դասական եւ ռոմա-
շիկ լայն Երկացանկից Երեւանյան հա-
մերգի համար Ալ. Լոյլիքինովն ընտրել էր
Վ. Ա. Մողարշի, Յ. Բրամսի, Ֆ. Շո-
տենի, Ֆ. Շուլերտի, հզոր Ստրավին-
կու, Ա. Պյարտի, Կալենտին Սիլվես-
տրվի ստեղծագործությունները։ Շողե-
նյան՝ «սրից դեռի սիր» հիսող մեղե-
դայնությունից մինչեւ շումանյան հու-
զական լիրիզմ, բրամսյան դաշնամու-
րային դիեսների ռոմանտիկ հսկից
մինչեւ Ստրավինսկու՝ ռուսական ոգու
Երաժշական ճշգրիտ թարգմանու-
թյամբ սերենադի դրույթիկա, Ա. Պյար-
տի սիրո եւ կորսի դատումների կրից
մինչեւ Սիլվեստրվի մասկենուրա-
ցումների՝ մեղիսացիաների հանդա-

Նությունը՝ այս ամենը կար այս համերգին՝ իհարկե, գումարած կոմիտաս-սյան յոթ երգերի հարազա գրավչությունը:

Համերգի ավարտին, հանդիսականի ջղադարդ ծափողյունների եւ գովեստի ձայնարկությունների դրդմաճք, ոռւա դաշնակահարլ կատարեց ուկրաինացի կոմդողիսոր Վ. Սիլվեստրովի եւս մի ստեղծագործություն: Այն, Ալեքսեյ Լյուբիմովի բնորոշմաճք, վերջանում է հարցականով, ու թերեւս սա թեմից հնչած միակ հոււումն էր, որ խոսում էր արվեստագետ բաղադրու մեր օրերի իրադարձությունների վերաբերյալ անձնական խռովիքի մասին: Մնացյալը երաժշտության մեջ էր:

Սուսաննա Քուդաղյանի անդրանիկ անհատական գուցահանդեսը

1 | Page

Համերգ՝ ի հիւասակ
կոմղողինքներ
Տրաշա Մելիքյանի և
Ուրբեն Սարգսյանի

Օրեւ մեկնարկեց Յայ ժամանակակից երաժշտության 7-րդ փառատոնը՝ որի շրջանակներում կայացած առաջնահամերգը նվիրված էր հայ անվանի կոմղողիներներ Դրաչյա Մելիքյանի եղբայր Սարգսյանի հիշատակին և նագոյն երաժշտության «Տաղարան» համույթի հույս-համերգին մենակատարությունով հանդես եկան դաշնակահարներ Մեղրակ Երկանյանը եւ Թերեզա Ուսկանյանը, ջութակահարներ Քրիստինե Չքչյանը եւ Ղավիր Յակոբյանը, թավջութակահարներ Հենրի Երկանյանը եւ Տիմուր Խարիբին ֆլեյտահար Յայկուիի Յակոբյանը պլահար Լիլիթ Վարդանյանը, եղբայր Զայնա Ցուկալյանը:

«Արտուրի վեցր կամ օսար արյուն» ողերայի, «Ամրոխները խելազար ված», «Զոն սիրուն» վոկալ-սիմֆոնիկ դրեմների, ջուրակի, թավջութակի ենվագախմբի կոնցերտների, փողային լարային կվարտեների, կվինտեների, տարբեր նվազարանների համարիների, սոնատների հեղինակ Յան Մելիքյանի ստեղծագործական ժառանգությունից համերգային երեկոյին կատարվեցին 8 դիեսներ՝ «Դեմքաների աշխարհում» դաշնամուրային ժարից, 3 դիես՝ թավջութակի եւ դաշնամուրի համար, իմչդես նաեւ դաշնամուրային սրին, որ հեղինակն ընծայեց Ալբրետ Շունականին:

Է Արս Բաբաջանյասի հիշատակուն։
Յամերգի մեկնարկին Յայատանի
Կոմղողիսորների միության նախա-
գահ Արամ Սարյանը, խոսելով Երկու
կոմղողիսորների ստեղծագործության
մասին, առավել կարեւորեց նրան-

Դաշնակահար Սեղրակ Երկանյանը Եթավութակահար Ջենի Երկանյանը և Կոմոդահսորներ Հրաչյա Սելիխյանի Եղիազար

**Օուբեն ՍԵԼԻՒՅԱՆԻ ԻՒԵԱՏԱԿԻՆ
ԱՎԻՐՎԱԾ ԻԱՄԵՐԹՈՎԱԼԻՆ ԵՐԵԿՈՒԻՆ**

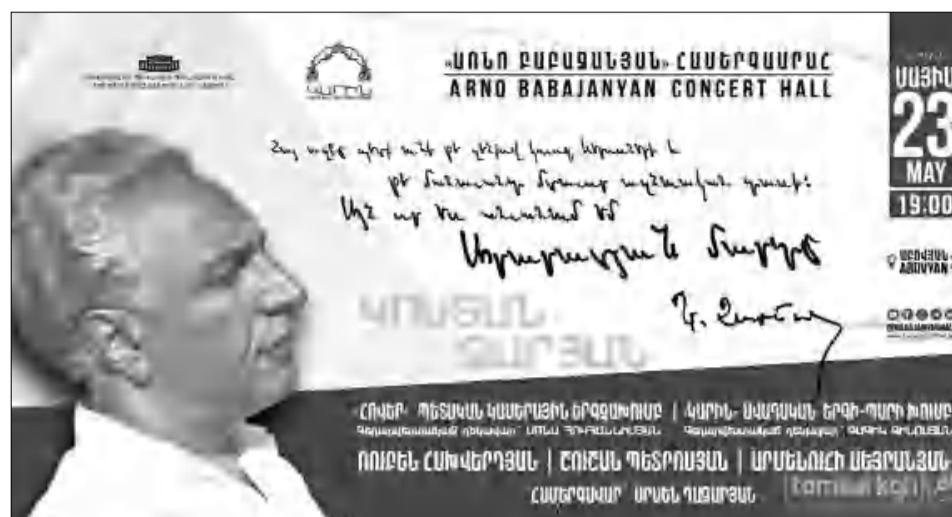
ճարդկային նկարագիրը, հիեցե նաև
Ա. Բարձանյանի եւ Դր. Սելիխյանի
մտերությունը: Պատահաբա՞ր էր, թե
ոչ, իենց Բարձանյանին նվիրումն էր
ընդգրկված համերգային ծրագրում
դրանափիկ ժեւադրությամբ, ժամա-
նակակից երաժշտական արսուահար-
ճանակ կառուցված երկը կատարեցին
թերեզա Օսկանյանը, Դավիթ Ճակո-
բյանը եւ Տիմուր Խարիթին:

էիս: Խւզբան Մհեր, «Տաղարախ» գեղարվեստական դեկապարի Եւ դիրիժորի բեմելույթը ստաված էին Եւ խորապես ստավորիչ: Դրանց կողմին գեղարվեստուն բարձրառ հնչեց Երիտասարդ թագության բավորությանը Հենրի Երկանյանի նվազք՝ ներհուն, ոգեսունչ, հասուն: Նա թագությանի Եւ դաշնամուրի համար Երեւ միենաները նվազեց հեռինակի հրաւերին կամահորուն:

Նվիրել Է Եղվարդ Միջոյնանին:
Ուութեն Սարգսյանը սրանց դեռևս
45 տարի առաջ դարձել է «Տարվա լա-
վագույն ստեղծագործություն» համար-
դեւական մրցանակի դափնեկիր
1993-ին ճանաչվել լավագույն՝ սիմ-
ֆոնիկ երաժշտության հայկական
կենտրոնի կողմից անցկաց-
վող մրցույթին:

ԱՇԽԱՏԱ ԳՐԻԳՈՐՅԱՆ

ՎԵՐԻՒԹԵԼՈՎ ԵՒ ՄԵԾԱՐԵԼՈՎ ԿՈՍՏԱՆ ԶԱՐՅԱԾԻՆ

Առաջիր եւ գեղարվեստական դեկապար՝
Սոնա Հովհաննիսյան կատարեց
Զարյանի բանաստեղծությունների հի-
ման վրա **Տիգրան Սահսույշանիս**
գրած երեխ խմբերգեր՝ «Ասացված հոռ
համար», «Ասացված եզզի համար» եւ
«Ասացված ասողի համար»: «Կարին»
ավանդական երգի-դարի խումբը (գե-
ղարվեստական դեկապար՝ **Գագիկ Գի-
նոսյան**) հանդիսատեսին հիացրեց իր
ոգեսունչ դարային կատարումներով՝
հարիր ոգու մեծ ասղես Կոստան Զա-
րյանին: ՀՀ վաստակավոր արժանակութիւն
Արմենուին Մելիքանին ձանարու-

թյամբ Աերկայացրեց իտալացի կոմոդ-
գիսնր Օսորին Ռեսորդիի՝ Զարյանի
խոսքերով գրած վոկալ ստեղծագործու-
թյունների իր կատարումները:

Գագիկ Գինոսյանի նախաձեռնու-
թյամբ Կոստան Զարյանի հուշամե-
դալներով եւ ղամազորդերով ղարգե-
ւարժվեցին Սեդա Անանյանը, գրակա-
նագետն, ԳԱԹ-ի սնօրեն Վահագն
Սարգսյանը, գրականագետն, Զարյանի
երկերի տամայակ հատունների կազմող
«Ազգ» երկարամյա աշխատակից Եր-
վանդ **Տր-Խաչատրյանը**, Եվրոպայի
խորհրդի քառականան ռաստիքագնե-

Բարձրագույն դարձելին՝ ՀՀ ղետական մրցանակին արժանացել է 2007-ին: «Ժամանակակիցից հայ Երաժշտության դասնության մեջնա կզրակի իր արժանի տեղը՝ որդեսնոր Երաժշտության ամենահինֆնաշիլը ներկայացնուիչներից մեկը,- Ռ. Սարգսյանի մահվան առիթով գրել է կոմոդորի հայությունը Երվանդ Երկանյանը: Դեռևս ուսանողական տարիներին աչքի ընկելով սիմֆոնիկ նվագախմբի համար գրած «Կոմետընվ»՝ Ուլրենն իր հաստուն ու մնայուն տեղ գրավեց եւ, ավելի քան 40 տարի վարելով կոմոդորի ամիսնոց ու դժվարին իր ամենօրյա աշխատանքը, միւս մնաց իսկական ստեղծագործողի եւ մտավորականի առաջին շարժերում, դասնեցի վրա: Ստեղծագործեց բազմաթիվ ժամերում. ռոֆ-բալետից մինչեւ սիմֆոնիաներ եւ կոմետեր, նվագախմբային, անսամբլային, գործիքային բազմադիմումներից մասնաւում մերին:

լիդ սահմանականություն:

2007 թ.՝ «Այն, ինչ մնաց», «Տեր Զոր վերաբերածի խոստվանանքը», «Ի ժր ջանս յուր» եւ «Պատարագ ուրվականի համար» ստեղծագործությունների համար Ռ. Սարգսյանը արժանացավ ՀՀ դետական մրցանակի: Պրոֆեսոր Ռուբեն Սարգսյանը Հայաստանի Կոմդրզիսնուների միության անդամ էր 1973 թ.-ից, միաժամանակ Հայկական Երաժշտական Համաժողովի հիմնադիր անդամը (1994 թ.): Իրավ մատուցական, ազնվագույն ու լարվեց բաղադրացու ժիղար էր: Նրա ստեղծագործությունները, որոյն իր կյանքի եւ ժամանակի հավասի վկայություններ, խորապես ապրված գեղարվեստական իրականություն եւ արժել, կյանքնան ադրագա սերունդների համար կյանքի եւ ստեղծագործության թաճկագին ուղեցուցյաց, որոյն երաժշտական արվեստին անմնացող նվիրումի փայլուն հոււշարձակությունը:

Ո. Սարգսյանի՝ համերգին հնչած գործերում, որքան էլ բարդ-փորձարարական լինեին, ուսափելիորեն տեղ էին գտել հայկական մոտիվները։ Առանձնակի տպավորիչ էր Ս. Երկանյանի եւ Հայկուիի Հակոբյանի կատարմանը «Ներսես Շնորհայի» դրտեմը, իմ տպավորությամբ՝ Երածաւական մի կորող, որում բաշնամութիւն Ֆիետակի եւ մարդ-

Մշակութային խնանդակարչութեան մասին տատումներով

Երևանի Խանջյանի «Տեսություն» խորագույ օպերա-Ֆոլք համետրահամար

կային ձայնի միախառնվող հոլոչերն
աղոթ էին դառնում, գովաբանություն,
երախսիի խոս, բարեխսոսության
հայց. «Առած լուսոյ, Արեգակն ար-
դար, Առ իս լոյս ծագեա: Բըղյումն ի
Յօրե, Բըղյուեա ի հոգոյս, Բան եեզ ի
հաճուս...»:

այսպիսին էր **Լուսի Խանյանի** ստեղծագործությունները՝ ներկայացնող ջազ-ֆոլք համերգը, որ կայացավ մայիսի 11-ին Կոմիտասի անվան կամերային երաժշտության տանը։ Դաշնամուրի մոտ էր Լուսին, կղողին՝ իր կազմակերպության հնագալի անդամները՝ **Նարինե Ղուկասյանը** (սաբոնֆոն), **Գոհա Ֆրանգիանը** (ժանոն), **Մանանա Ազետիսիսյանը** (հարվածային գործիքներ) Աննա Շովկիաննիսյանը (սվի):

Լուսի Խանյան հեղինակի հետ համապատասխան առաջին գումարը կազմում է 100 մլն դրամ՝ ուղարկված էլեկտրոնային փոստում:

Ասես, իրավ հետ զրոյցի բռնվելված թեման մեկրնդեզ զարգացնելով, իրար հանահունչ եւ ներդաշնակ նվազեցին բլուլահարները եւ սախտֆոնահարը, ուղահարը եւ քանոնահարը, մյուս նվազածուները՝ դաշնամուրային «դեղերումների», ժեսիլների, խենքացունների, զայսի եւ հրձվության կանչերի ու

Ի ԵԵԼԱՅՋԱԾ ԴՐԵՆՈՒ ՏԱՐԵԿԱ ԱՐՄԵՆ
ԶԱՓԱՐՅԱՆԸ, Զարյանի ճասին ԵԵ-
ՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆ հԵՂԻՆԱԿ ԳՐԱԿԱՆԱԳԵՏԱ
ԱՌԵՐՆԻ ԱՎԱՋՅԱՆԸ, հԱՄԵՐԳԱՎԱՐ
ԱՐՄԵՆ ՂԱՊԱՐՅԱՆԸ Եւ ուրիշներ: ԵԵ-
ԼՈՒ ՎԵՐՉՈՒՄ ՀԱՆԴԻՍԱՑԻԿԻՆ ԱՆԱԼԱ-
ԿԱԼ ԵՐ ՄՊԱՍՎՈՒՄ. ԽՆՇԵՑ ԿՈՍՏԱՆ ԶԱ-
ՐՅԱՆԻ ՃԱՅՆԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆԸ, ոՐ ՊԱՀԵՎԱ-
ՆԵԼ ԵՒ ԵԵԼՈՒ ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ՀԱ-
ՀԵՇՄԵԼՈՒ ՆՊԱՏԱԿՈՎ ԻՏԱԼԻԱՀԻ ՈՒ-
ՂԱՐԿԵԼ ԵՐ ԳՐՈՒ ԹՈՂԸ՝ ՃԱՐՏԱՐԱՄԵՏԱ
ԱՐԱ ԶԱՐՅԱՆԸ:

Նախարարությունը ներկայացված էին Սփյուռքի և Հայաստանում լույս տեսած Կուսան Զարյանի գրերի մեջ մասը, նրա ձեռագրերի լուսաղաքննության նոնչեներ, նաև ԱՄՆ-ից սացված միացանությունը անհիմ ծավալուն ընծայագիր: Մինչեւ այսօր էլ երեւան են զայիս անհիմ եւ մամուլի էջերում մնացած մասունքները՝ Զարյանից, ուսի լիահույս ենք, որ այդ մեծարժեք գրերի շարքը կամբոջանաւ մեծ գրողի բազմալեզու նամականիով, նրա գրած օսարալեզու գեղարվեստական երկերի ու հոդվածների ժողովածուներով՝ բնագրերով եւ հայերես թարգմանություններով (մասնավորապես «Ասուն եւ արյուն» անգլերեն ժողովածուով), եւ հայ ընթերցողի սեփականությունը կղարճա Կուսան Զարյանի հրամանաւություններում:

ԱՐԵՎԻ ԲԱԽՉԻՆՅԱՆ

-Նավի՞դ, դու հողվածներ ես գրել
եւ վավերագրական ֆիլմեր նկարա-
հանել իրանահայերի մասին: Ինչ-
դե՞ս մտար այդ թեմայի մեջ:

-Երբ դեռահաս էի, հանդիմեցի մի
մարդու, որը Սովահանից էր: Քանի ող
նա դասմուն էր իր եւ իր բաղադրի մասին,
մի փոքր խոսեց նաեւ իր հայ ընկերների
եւ հարեւանների մասին: Նա որոց բա-
ներ բացատրեց Սովահանի հայերի կրո-
նի եւ մշակույթի մասին, որոնի նոր էին
իմձ համար: Ավելի ուշ, երբ թատերա-
վես էի ուսանուած խորանքարափի գե-
ղարվեստի դպրոցում, մՏիւնս մնաց
հայերի մասին այդ տարրական ժեղե-
կությունն ու գրավիչ կերպարը: Իրանի
թատրոնի դասմության մի ժամանա-
կահատվածն ուսումնասիրելիս դաս-
աբար հանդիմեցի ժեղեկությունների
հայ դեռասանների, գրողների ու բե-
մադրիչների մասին, որոնի արդյունա-
վետ դեր են խաղացել իրանական թա-
տրոնի ծննդյան ու Վերելի գործում:

Դեռ գնացի Թավրիզի համալսարան՝ շարունակելու կրթությունս թափառական ռեժիսորայի ոլորտում։ Թավրիզը է Իրանի ամենամեծ հայկական համայնքներից մեկը, որն Իրանի բաղադրամական պահպանության տակ է գտնվում։

-ի՞նչն էր Մարուսյա Վահրամյանի՛
առանձնահատուկ դարձել:

ԱԵՐԱՎԱՐԵՏՆ Է:
ՄԵՐԱՎՈՐ ԲԱՆ, որ գրավեց ինձ Արա մեջ
կնոջ կերպարն էր, որն աղբել էր կովկաս
սահայության հանրային-քաղաքական
դատավորության աշրթեր դարաւորաններ
ու դրանք վերածել էր արվեստի գործի:
Գործեր, որոնց ներառուած են Հայոց
ցեղաստանությունը, բոււելիկյան հետապնդությունը,
հայերի զաղքը Հյուսիսի սահմանականին
Կովկասից Իրան, Խորհրդային Սոցիալիստական Հանրապետությունը և Հայաստանի, Իրանի, Վրաստանի եւ Շուշանական Հայաստանի սահմանականին մեջ Տեղի ունեցած այլ

-ինձ հետ հարցարույցում Բահ

Նավիդ Միխակ. «Հայաստան ինձ իսմար սրբազն մի բան է...»

Ներում կամ Երկրներում աղռող իր խաղղնեցերի հետ։ Ֆիլմում ներկայացնելիք ին դիեսը՝ «Կոմիտասը», նրան ավելի խանդակածեց։ Մարուսա Վահրամյանի նվիրվածությունը հայ արվեստին, հանրությանը, Դայոց ցեղասպանությանը եւ իր խնդիր անդամների հետ նրա վերջին հավաքը գրավեցին ինձ։ Նրա խնդիր՝ տարհներ անց 94-ամյա դեռասամուլու հետ վերջին անգամ փորձեր անելը ստղծում էր գրավիչ եւ գեղեցիկ դահեր, որնն ուս հետաքրքրական կիյնեին հանդիսաւե-

**Նավիդ Միխակը Երեւանում
2013թ.:**

գաղթի ին փորձառությունից եւ սարք ների ընթացքում այլ երկրների հետ ունեցած ին վիզուալներից եկել են այն եղանակացության, որ նույնիսկ Եվրոպական երկրներում կարելի է գտնել ընդիհանու խնդիրներ՝ կապված Իրանի հասարակության հետ։ Նման փորձը հազվադեպ է հանդիպում այլ մշակույթներու ու երկրներում, եւ եթէ հետեւում եթ մի ջազգային նորություններին եւ լրական միջոցներին, առա սովորաբար ամեն օր կարելի է լսել Իրանի նախին նորություններ, որոնք ցույց են սախս այդ երկրի դասմական, բաղաբական եւ սրբագիտական նշանակությունը միջամատ ասսարեգում։

-ՄԵՐԻ ԾԱՆՈՔԱԳՈՒՄ ՏԱՍ ՏԱՐԻ Ա
ՌԱԶ, ԵՐ ԴՈՒ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒՄ ԵՒՐ ԵՐ-
ԼԱՆԻ «ՈՍԿԵ ԾԻԹՐԱՆ» ԿԻԱՐԱՏՈՒՆԻՇ
ՈՐԻՆՈՒ ԵՆ ԻՆ ԱՄԵՆԱՀԻՒԵՐԺԱՆ ՄՏՄ-
ՐՈ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԿԱՏԱՐԱԾ Այցից Ի-
ՉԻ.

-Այդ ժամանակ ես շատ երիտասարդ էի, ձեռք էի բերել կինոարվեստ ու ամ կախության իմ առաջին փորձը եւ ոգե տրությունն շատ մեծ էր: Ես կարող եմ հիշում այդ օրեւ, կցանկանայի վերադառնալ Հայաստան եւ այդ ժամանակաշրջանը: Որովհետեւ զգում եմ, որ Հայաստանում այդ ընթացքում դատու հան բացվեց դեմի իմ խոհերն ու զարդարները, եւ տարբեր մարդկանց հետ ցփումներն իմձ շատ օգնեցին՝ գտնելու իմ սեփական կինոուղին: «Ուկե ծիրան» փառատնի նախազարդ դարսը Հարություն Խաչատրյան, ժուրի

Եւ մշակոյթ ունեցող բարեկամ եւ հարեւան երկիր չէ: Այն ավելի ուս հետ այն վայրն է, որտեղ ճարդ գտնում է սեփական կառավարությունը:

բազման մի բան է՝ տաճար, եկեղեցի
կամ մզկիթ:

-Ես հիացած եմ Իրանով: Դու
հիացած ես Ղայաստանով: Մեր Եր-
կու ժողովուրդները միմյանց ավելի
խորը ընթանան եւ իմացության
կարիք ունեն:

-Ես սիրու եմ Հայաստանը եւ գգում
եմ, որ այս իմ երկիրն է: Եթէ հիշում ես,
մեր զրոյցների ժամանակ թեզ հարց-
ում էի: «Ի՞նչ է կատարվում իմ գեղե-
ցիկ Հայաստան երկրում»: Իրանի ժո-
ղովուրդը ուս գունեղ զգացնումներ
ունի իրանահայության եւ Հայաստանի
մկանամբ: Այս զգացումը ձեւապր-
վեց իմ մեջ, երբ առաջին անգամ
մեկնեցի այդ երկիրը եւ զգացի հայ
ժողովրդի ժերմ ու անկեղծ ժիռումը,
զսա ընկերներ արվեստագետների ու
հասարակ մարդկանց մեջ եւ ունե-
ցա Հայաստանի տարբեր մարզեր այ-
ցելելու փորձառություն: Ցիմա հա-
մարձակութեն կարող եմ ասել, որ իմ
այս հետաքրրությունը ոչ թե ավելիր-
դության կամ չափազանցության
դատձառով էր, այլ, ավելի ուժ, իմ
ժողովրդի եւ Հայաստանի հետ ունե-
ցա ընդհանրությունների:

Վերջին տարիներին արցախյան ղատերազմը եւ վերջին իրադարձությունները ղասառ դարձան, որ եւ եւ այլ հրանցիներ ուսարություն դարձնեն հայ ժողովրդի հանդեպ Թուրքիայի եւ Աղրբեջանի վարժագծին եւ ցուցաբերեն բացասական արձագանն եւ ծայրասիճան մտահոգություն։ Որդեսզի ժողովուրդը, բաղաբական ու հասարակական ակտիվիտացները ճնշում գործադրեն իշխանության վրա եւ թույլ չեն, որ հայկական տարածներ ներկայական են և արավել։

-Այժմ դու աղրում ես Լնդոնում:
Ի՞նչ է «կորցրել» այնտեղ իրանցի ե-
րիսաւորդ կինոռեժիսորը:

-Գրեթե ամեն ինչ: Արտապարհելով այլ երկիր՝ մարդ հրականում ինձնասովանություն է գործում, բայց որքան բախտ կրեթի այդ գործողության մեջ՝ գոյատելու համար, կախված է ժամանակից եւ հրավիճակից: Ես դատարկութեան ամեն եմ:

ημωρεψωδεύσις από την θεοτητή της Αγίας Εκκλησίας, που συνέβη στην Καθολική Εκκλησία της Ιταλίας, στην πόλη της Ρώμης, στην ημέρα της Αγίας Πετρούπολης, στις 29 Ιουνίου 1964, με την οντότητα της Αρχιεπισκοπής Ρώμης.

-Աղագայի համար ունե՞ս Հայաստանին առնչվող որեւէ նախագիծ:

Վեջում ասեմ, որ շատ են կարուում Հայաստանն ու ին լավ ընկերներին, իսկ նրա մշակութային ու բարի ժողովրդին նայում եմ խաղաղություն ու եցան-կություն: Հուսով են, որ հնարավորություն կիմնի նորից մասնակցել Երեանի «Ոսկե ծիրան» կիմովիառատոնին, եւ ես նորից լուսած ձեզ հանիքեմեն:

**Ամբողջ Եկրողական
մշակույթի իրեն համա-
րում է անհիկ հունական
եւ հռոմեական բաղա-
բակրությունների ժա-
ռանգորդը, չհասկանա-
լով, որ Երկսն էլ իրենց
հերթին սերում են իին
հայկական բաղաբակր-
թյուննից:
Քենորի Ծիման**

Դղրցում, այնուհետեւ համալսարանում ուսանելուս տարիներին Դայաստանի Հանրապետության անկախության օրը նշվում էր 1920 թ. նոյեմբերի 29-ին, իսկ 1991-ի վերանկախացումից հետո՝ 1918-ի մայիսի 28-ին։ Պատմագիտություն ուսումնասիրելու ընթացքում այդ հարցի վերաբերյալ հանդիդեցի որուստարքությունների, սակայն դրանք ներ մասնագիտական հարցեր են։ Այսօր դատում են ընդունված է մայիսի 28-ը, որի առիթով ցանկանում են ընորհավորաններու հղել մեր ժողովրդին եւ մեկ անգամ եւս հիշեցնել, որ անկախությունը մեծագույն արժեք է, որը մեր օրերում վասնգված է եւ այն դահլիճանելու համար անհրաժեշտ է ներդնել բոլոր հնարավորություններն ու միջոցները։

Յուրաքանչյուր դետության կարենը բնութագրիչներից է հարեւան Երկրներից զատող սահմանների առկայությունը:

Խոկ այսօր, այլ հիմնախնդիրներին զուգահեռ, մեր թշնամիները ոսնձգություններ են կատարում Հայաստանի Հանրապետության (ՀՀ) սահմանների նկատմամբ: 44-օրյա դատերազմում մի բանի թշնամաբարաւ տրամադրված երկների (Թուրքիա, Պակիստան, Ինդիա) օգնությամբ ՀՀ-ին հաղթած Արդեօքանի հիշանությունները, չքափարապելով հսկայածավալ տարածների եւ այլ արժեների նվազումով, այժմ էլ դատմություն հնարելով ու արհեստածին այլ դատրվակներ վկայակոչելով՝ հավակնություններ են հայտնում ՀՀ-ի Նոյն արված ամօնան այդ խնդիրը կարգավորելու նոյատակով անդրկովկասայան երեք հանրապետությունների դատավորակությունները հրավիրվեցին տարածաշրջանում գերիշխող դիրք ունեցող Օսմանյան կայսրության մայրաքաղաք Կ. Պոլիսի, որտեղ սահմանների հարցով դեմք է խորհրդածողով կայանար: Նկատեն, որ 1918-ի մայիս-հոկտեմբեր ժամանում մի կողմից Զայդակ Միությունը, որի մաս էր Օսմանյան կայսրությունը, մյուս կողմից՝ նորանկախ Հայաստանը, Վրաստանը եւ Արքայանը, դաշնակիցներ էին:

Տարածվերի նկատմամբ։ Խնդիրը կարգավորելու համար ստղծվել են սահմանազաման և սահմանագծան երկողմ հանձնախմբեր, որոնց հանդիպումների ընթացքում ազերիները հաճախ ներկայացնում են արտօրդի հասնող առաջարկ-դաշտանքեր։ Թերթային հոդվածի թույլատրելի սահմաններում փորձենի հակիրք ներկայացնել հիմնախնդիրն ու որում արջարմանը։

Ակսենտ նրանից, որ Հայաստանի եւ Ադրբեջանի միջեւ տարածային վեճերն ու միջանց նկատմանը տարածային հավակնություններն սկիզբ են առել հենց 1918-ից: Մայիսի 26-ին Անդկովկասային Դեմոկրատիկ Հայությունը պայմանագրավոր կազմակերպությունը առաջ մտել է Ադրբեջանի մաս կազմեին: Խոյն կերպ, երբ հայկական ղասպիհակությունը սեղանին փոխվ է Թիֆլիսում (Հայաստանի կառավարությունը դեռ չէր ժամանանել Երևան) գծած բարեկարգ, ադրբեյջանական տեսքում են, որ հայ

Հայ-ադրբեջանական միջողետական սահմանների հիմնախնդիրը

Մաս Ա. նախագահության շրջան

Մաս II. նախասանկախության շրջան

Մոսկվան՝ միջնորդ 1920-30-ական թթ. եւ այսօր

յերը հավակնում են Ելիզավետ-
դոյի նահանգի մեծ մասին:

Հնդիանուր առնանք, Կ. Պոլսի խորհրդաժողովը սահմանային որեւէ հարց չլուծեց: Որոշ ժամանակ անց սակայն, այն բանից հետո, երբ Օսմանյան կայսրությունն իրեն դարտված ձանաչեց Առաջին աշխարհամարտում եւ զորեւր դուրս բերեց հայկական գավառներից, 10 հազար բառակուսի կիլոմետր տարածության վրա հոչակված Հայաստանի Հանրապետությունը 1918-ի աշնանը ընդարձակվեց: 1919-ի գարնանն ու ամռանը բիշանացիների գինական եւ անմիջական օգնությամբ Հայաստանին միացվեցին նաև Կարսն ու Նախիջևանը: Սակայն Հայաստանը Կարսը կարողացավ դահել մինչեւ 1920-ի հոկտեմբեր, իսկ Նախիջևանը՝ ընդամենը երկու ամիսի:

Նորաստեղծ Աղրբեջանի եւ Հայաստանի հանրապետությունները երկար կյանք չունեցան: Անկախացումից ընդամենը երկու տարի անց դրանք խորհրդայանացվեցին: Խորհրդային իշխանության հաստումից հետո Աղրբեջանի ժամանակավոր հեղափոխական կոմիտեն (այդ ժամանակ հիմնական բոլցեւիկյան ռեկավար մարմինը) հայտարարեց, որ «Վհճակարույց տարածները», այն է՝ Ղարաբաղը, Զանգեզուրը եւ Նախիջևանը, Հայաստանի

լուսակաց տուրության գործընթացների մեջ եւ միայն դրա մի ճակի վրա ստեղծվեց Եթոնային Ղարաբաղի ինքնավար մարզը։ Նախիցնամը (որը Ուսական Կայսրության օրոն մտնում էր Երեւանի (Երկվանի) գավառի մեջ) նույնական բռնականության պահանջման մասին՝ ստա-

Աալով ինքնավար հանրապետության կարգավիճակ:

1919 թ. Փարիզի խաղաղության խորհրդաժողովում Հայաստանը ու Աղրեջանը ներկայացրին փառքը, որտեղ միանց հանդեպ տարածային դահանջներն ու հավակնությունները դահլանվել էին ինչպես Կ. Պոլսում, այնպես էլ Փարիզում Վրաստանը տարածային հավակնություններ է ներկայացրել եւ Աղրեջնին, եւ Հայաստանին: ճիշտ այնպես ինչպես Հայաստանը ու Աղրեջանը գտնվում են Զանգեզուրի Վրաստանին: Աղրեջանի ներկայացրած փառքում Աղրեջանը հավակնում է Զանգեզուրին, Նախշեւամբն, Կարսին, Տավուշին, Ստելին, Մելիքանի արտելյան ավիտությունը և այլ տարածների, որը գտնվում է Ալիքը: Ի դեպ, Հայաստանի տարածային հավակնությունները են բավականին մեծ էին եւ ինչպես 1919 թ., այնպես էլ 1920-ին, չէին հանալաւատասականում այն ներուժին, որն ի

Սլաքը միջնորդը Օսմանյան կայսրությունն էր, հետագայում՝ Եվրոպան ու Ամերիկան։ Կետագայում Այրկովկասի խորհրդայնացման արդյունքում (առաջինը խորհրդայնացած Ադրբեյջանը Կարմիր բանակի աջակցությամբ ՀՀ-ի դաշտանունց Դարաբաղից եւ Զանգեզուրից դրւութեալ զորքերը՝ Այնուհետև Ադրբեյջանը դաշտանուներ ներկայացրեցին նաեւ Շարուր-Դարալազյազի գավառների նկատմամբ՝ Նախիջևանի, Օրդուքաղի եւ Զովուք ֆայի հետ միասին) Վճռական դարձավ բոլցեակյան Ռուսաստանի դերակատարությունը։ Նոյնինքն 1921 թվականի 29-ին խորհրդային կարգեր են հաստատվում նաեւ Յանաչանում։ ԽՍՀ 1921

փետրվարի 25-ին՝ Վրաստանում։ Դրանից հետո թվում էր, թե հարեւան հանրապետությունների նվաճողական նկրտումները Հայաստանի հանդեռ կնվազեն։ Սակայն խորհրդային կարգերի հաստատումից հետո Երեք հանրապետությունների սահմանային տարածայնությունները չեն դակասում, այլ ընդհակառակը՝ ավելանում են։ Պարզաբանես, նախորդ տարիների համեմատ, խորհրդային դեկապարները դրանի փորձում էին լուծել խաղաղ ճանապարհներով։ Խորհրդային Ռուսաստանի այդ «խաղաղասիրության» արդյունքում 1921թ մարտի 16-ին կնիքած Մոսկվայի դայնանագրով Նախարարության նարզը եւ Շարուրը հանձնվում են Ադրբեջանին։ Արդյունինում, Հայաստանը նոր սահման է սահմում Ադրբեջանի հետ։ Ըստ հայ-ադրբեջանական հանձնաժողովի որոշման այդ սահմանը սկսվում է Ուրմիա գյուղից ու Արագածայն (Երասխ) կայսրանից։

1922 թ. մարտի 12-ին ձեւավորվում է Անդրկովկասի Դաշնային Հանրապետությունը, որի կազմի մեջ մտնում են Երեխան բարեկարգությունը և Անդրկովկասի գծագրմանը գրանցումը եր 1924 թ. հունվարի 30-ին հատուկ ստեղծված հանձնաժողովը, որը կրում էր «Հողային եւ անտառային վեճերը լուծող հանձնաժողով» անվանումը: 1930 թ. սեպտեմբերի 22-ին այն լուծարվում է, քանի որ սահմանային-տարածքային խնդիրները միշտ ելույթ կունենան հետ բախումներով: Հանձնաժողովի դարձականությունները սկսում են կատարել Անդրկովկասի հոգագործության ժողովում ինչեւ:

1923 թ. Աղրբեջանն առաջ բացեց Կարմիր Քուրդիստանի ծրագիրը, հաճախայն որի ստեղծվում էր չեզոք մի շրջան, որը որպես բոլիտերային գոտի ֆիզիկալիտես կտարանջաներ Հայաստանը եւ Աղրբեջանը եւ կմեղմեր նրանց միջեւ առկա լարվածությունը: Այդ ծրագիրը նախատեսում էր Քարվաճարի (Թելքաջար), Լաշինի (Բեճոն) եւ Խորհրդային Հայաստանի հարավային որու շրջանների հանձնում Խորհրդային Աղրբեջանին՝ որպես Կարմիր Քուրդիստանի տարածներ: Ըստ Էլության, չնայած այն փաստին, որ դա նշանակում էր շրջապատել Ղարաբաղը Իրենով, Խորհրդային Հայաստանի դաշտներու չփիմադրեցին այդ առաջարկին: Եվ բանի որ այդ տարիներին Աղրբեջանում աղբում էր 30-35 հազար բուրդ, այդ դաշտառաբանությամբ՝ ել 1928-1930 թթ. Հայաստանի եւ Լեռնային Ղարաբաղի հազարակուակի կիլոմետրից ավելի ռազմավարական կարեւորության տարածներ հանձնվեցին Աղրբեջանին:

Լրացավ վաստակածաւ գիտնական, ՀՀ ԳԱԱ հայագիտության եւ հասարակական գիտությունների բաժանմունքի ակադեմիկոս-բարոնուար, սնտեսագիտության դոկտոր, դրոֆեսոր **Յուրի Սուվարյանի** ծննդյան 80-ամյակը: Ծննդել է 1943-ի մայիսի 25-ին ԼՂ Սղմախ գյուղում: 1960-ին ավարտել է Ավետարանոց գյուղի միջնակարգ դպրոցը, 1965-ին՝ Երևանի դեւական համալսարանի սնտեսագիտական ֆակուլտետը, 1968-ին՝ աստվածաբանական ֆակուլտետը, 1970-ին՝ աստվածաբանական ֆակուլտետը:

ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս Յուրի Միխայելի Սուվարյանը, իր ավելի քան 55 տարիների գիտական գործունեությամբ մեծ նվաճումների է հասել սնտեսագիտության աստվածաբան, ակտիվ գիտահետազոտական աշխատանք է կատարել սնտեսագիտության եւ կառավարման տեսության հիմնարար խնդիրների վերաբերյալ: Նա գործնականում կառավարման գիտության արդի հայկական դպրոցի հիմնարար է:

Նրա գիտական հետաքրությունների ոլորտում են կառավարման տեսության եւ հայ կառավարչական մտի դասության արդի հիմնահարցերը: Նա ցուցաբերել է նոր մոտեցումներ ռազմակարգական կառավարման էության եւ սկզբունքների մեկնարանման, գործարարության ծրագրի մշակման մեթոդաբանության զարգացման աստվածաբանության: Հայ իրականության մեջ դրոֆ. Յուր. Սուվարյանը առաջինն է անդրադարձել հանրային կառավարման էության, մեթոդաբանության ու դասմական զարգացման հարցերին եւ առաջարկել յուրօնինակ լուծումներ:

Անդրադարձալով «Համբային կառավարման տեսություն» եւ դասմություն»

Յուրի Միխայելի Սուվարյան 80-ամյա հորելիան

գրի անգերեն հրատարակությամբ, Կանադայի Կարլտոնի համալսարանի շանրային բաղադրականության եւ կառավարման դպրոցի դրոֆեսոր, կառավարման եւ հանրային մենաշնորհի կենտրոնի տօնութելու հայկական դպրոցի համար կառավարման ամենամասն աշխատավայրը է. «Հաս տղավորված եմ դրա լայն ընդգրկումությամբ: Հաս հազվադեռ կարելի է հանդիմել մեկին, ով տվյալ ոլորտի դասմությունը տեսնում է նման դասական խորությամբ եւ, իհարկե, նրա ներկայացրած տարածաշրջանային դասելու համար կառավարման ֆակուլտետը առ հետաքրքրական է ինձ համար:»

Մասնակցել է հանրապետական, համամիութենական եւ միջազգային գիտաժողովների, որոնցում ներկայացրել է իր հետազոտությունների արդյունքները, իսկ դրանց մի մասը լույս է տեսել միջազգային հրատարակումներում: Պրոֆ. Յուր. Սուվարյանը հրատարակել է 305 գիտական աշխատություն, այդ թվում՝ 48 մենագրություն, դասագիրք եւ ուսումնական ծերնարկ: Նրա գիտական նեկարավությամբ ու խորհրդավորությամբ սնտեսագիտության դոկտորի եւ թեկնածուի գիտական ասիդաններ են սացել հայոցից ավելի աստիճանությամբ: Կառավարման մասնագիտությամբ գիտական կարդերի մեծ մասը նրա սաներն են: Քեյփենի է կառավարման տեսության հիմնարար աշխատություններ, ահա թե ինչու Յուր. Սուվարյանը համարվում է կառավարման գիտության արդի:

հայկական դպրոցի հիմնադիրը:

2006 թ. Յուր. Սուվարյանը, դաշնալով Յայաստամի բետական սնտեսագիտական համալսարանի ռեկտոր՝ մեծ եռանդրով ձեռնամուխ եղավ կրթահամակարգի բովանդակային եւ կառուցվածքային արմատական վերափոխումների համարում միջազգային դահնագույն բավարարմանը: 2006 թ. Շառնությունը է ՀՀ ԳԱԱ թթեակից անդամ, 2010 թ. ի հակական անդամ, 2011 թ. ՀՀ ԳԱԱ հայագիտության եւ հասարակական գիտությունների բաժանմունքի ակադեմիկոս-բարոնուար:

Յուր. Սուվարյանը 2006-2018 թթ. ՀՊՏՀ-ում գործող գիտական ասիդաններ ընորհող մասնագիտական խորհրդի նախագահն էր, 2006-2011 թթ. եղել է «Բանքեր ՀՊՏՀ» գիտական համեստի գիտական խմբագիրը, հայրենական ու միջազգային գիտական համեստների խմբագրական խորհրդի անդամ:

Ակադեմիկոս Յուր. Սուվարյանի մասնագիտական բարձր կարողությունները, գիտամանկավարժական վաստակը գնահատված են «Անմիա Շիրակացի» (2000), ԼՂՀ «Մայրական երախտագիտության» (2007), «Վաչագան Բարեղյան» (2013), միջազգ. փիլիս. Ակադեմիայի «Դավիթ Ամիանթ», «Յայենի համար» մատուցած ծառայությունների համար» 1-ին ասիդանի (2011), ՀՀ Ազգային ժողովի «Պատվությունների համար» (2013) մեդալով եւ «Յայենի համար» մատուցած ծառայությունների համար» 2-րդ ասիդանի (2017) շքանշանով: 2014 թ.-ին արժանացել է Յայաստամի հանրապետության Գիտության վաստակավոր գործչի կոչման: Նա ընտրվել է Բնական գիտությունների ռուսական (2016 թ.) եւ Եվրոպական (2017 թ.) ակադեմիաների արտասահմանայան անդամ, Ռուսի Ռուսուսի մետական սնտեսագիտական, Ռուս-հայկական, Արգախի եւ այլ համալսարանների դասվակոր դրոֆեսոր է:

Նեղալ» (2013 թ.) մեդալներով եւ «Յայենի համար» մատուցած ծառայությունների համար» 2-րդ ասիդանի (2017) շքանշանով: 2014 թ.-ին արժանացել է Յայաստամի հանրապետության Գիտության վաստակավոր գործչի կոչման: Նա ընտրվել է Բնական գիտությունների ռուսական (2016 թ.) եւ Եվրոպական (2017 թ.) ակադեմիաների արտասահմանայան անդամ, Ռուսի Ռուսուսի մետական սնտեսագիտական, Ռուս-հայկական համար» մատուցած ծառայությունների դասվակոր դրոֆեսոր է:

«ՎԱՍ Ս. Քրանչյանի անվան սնտեսագիտության ինստիտուտ»

Երսի եւ դեմքի մասին. «Վերջին ընթիրիք»

«Այն, ինչ կախված է քո պատից, շատ ավելին է ասում քո մասին, քան դու գիտես:»

Թայլանդի հեղինակ Թուտիմ Մալակուլ Ենջնն իր բլոգում անդրադարձել է Բանգկոկում բնակվող հայազգի նկարչության էլիզաբետ Ռոմիկի կողմանը: Այսպիսի պատճենը գտնվում է անդրադարձության մեջ՝ «Վերջին ընթիրիք»՝ «Վերջին ընթիրիք»:

«Վերջին ընթիրիք» գետելելու համար դահնական պատճենը է մեծ դաս ունել դեմքանության իմացությունը: Բայց առանձնահատուկ վաղնջական հոգի է դեմք մարդկային վավական վարդագիրը նման դասկերում ստեղծելու համար ու կառավատելու երկրագործի եւ հավանականության հոգու հետ, բայց ունեն բոլոր բազմաթիվ համերի խառնուրդ, նմուն սկսած բաղրից, կծուից, թթուից մինչեւ արտամդվոր թթվայնություն:

Նկարի դարսկահայ եւ դահնական ծագմանը հեղինակը բերում է իր վաղնջական գեղարվեստական վարդետությունը: 2023 թվականի միլլենիալ ներկայական աշխատավայրը է կերպարվեստի հավաքածության մեջ՝ աշխատավայրի աշխատավայրի մեջ:

Նկարի դարսկահայ եւ դահնական ծագմանը հեղինակը բերում է իր վաղնջական գեղարվեստական վարդետությունը: 2023 թվականի միլլենիալ ներկայական աշխատավայրը է կերպարվեստի հավաքածության մեջ՝ աշխատավայրի աշխատավայրի մեջ:

Այսպիսի դասկահայ աշխատավայրը է կերպարվեստի հավաքածության մեջ՝ աշխատավայրի աշխատավայրի մեջ:

Դեղարվեստական կատարելությունը բխում է միայն սեփական վաղնջական գեղարվեստական վարդետության իմացությունից՝ ուղեկցված կարգադրամական մասնակիությունուն: Երսի ու դեմքի դասմությունը: Դա տասնչորս կերպարվեստի համար է աշխատավայրի աշխատավայրի մեջ՝ աշխատավայրի աշխատավայրի մեջ:

Դականությունը ու ուղարմությունը: Պատկերացրել, թե դու վկայական արեւի ճառագայքը ուսումն է փուշին, որը նստում է արվեստանոցում գտնվող մյուս կտավների վրա, որոնք ստասում են չորանալուն, սենյակ է թափանցում սկիզբանարի լուծիչի հետ խառնված կտավական վաղնջական յուղի սուսպարը: Շարդունի մի կումը հնարավորություն է տալս սավանել այդ ամենի վերեւում եւ հետեւել վրձնին, մինչ գլխուղեղը կարգադրամական ազգական կարուրում է էլեկտրական ազգականին:

Կում, եւ յուրաքանչյուր կերպար բերում է չարաճի վավակուս ցանկահրապարյան մասին իր ուրույն դասմությունը: Սահրա հնականին մենայան հոբեյանի աղիքով: Ցանկանում են նոր բաջառությունը եւ երկար տարիների կյանք, անսույտ եռանդ, արեւատություն եւ գիտական նորանոր հաջողություններ: Սահրա հնականին մատուցած ծառայությունների համար» 1-ին ասիդանի (2011), ՀՀ Ազգային ժողովի «Պատվությունների համար» (2013), ՀՀ Ազգային ժողովի «Պատվությունների համար» (2017) մեդալներով եւ այլ համարանությունների դասվակոր դրոֆեսոր է:

«ՎԱՍ Ս. Քրանչյանի անվան սնտեսագիտության ինստիտուտ»

ՕՐՎԱ ՏՐԱԿՐՈՒՅԹ ԱՇԽԱՏԵԼ ՆԻ ՀԱՍՏԱՏՎԵԼ

ԳԵՂԱՄ ԶՅՈՒՐՈՒՄՅԱՆ

Նախորդ շաբաթը հայատա-
նան միջավայրի համար սղասկա-
ծից մասամբ սնտեսական ուղղվա-
ծության եղավ: Այն թերեւս սաց-
վեց չգիտես ինչ նոյատակով դու-
ժինյան բացահայտման ընորիկվ,
երբ եվրասիական դեկավարների
հանդիման ընթացքում վերջինս
հնչեցրեց Հայաստանի հանրապե-
տությունում 2022-ին արձանագր-
ված 7 տոկոս սնտեսական աննա-
խադեմ աճի մասին, որը դարզվեց
իրականում 12.1 տոկոս էր, ըստ ՀՀ
Վարչապետի ծագրման: Վերջինս
նաեւ շաբաթվա սկզբին մի յուրօ-
րինակ դիմարկում էր արել, ըստ որի
հայաստանցիներս տասնամյակներ
շարունակ էնողինալ տահով ենի
առաջնորդվել, երբ հարկ է որ ա-
ռաջնորդվենք սնտեսական տահով:
Թեմայի հրատարության աղա-
ցուց է այն, որ ընթացիկ շաբաթն
էլ սկսվեց սնտեսության հարցերի
ուրաց Ազգային ժողովի հանձնա-
ժողովների նիստում վարչապետի
թվառա գեկուցով, ուր այլեւայլ
ցուցանիւնների կողին նաեւ ՀՀ
ռազմական ծախսերի վերաբերյալ
թիվ հնչեցվեց՝ որն աննախադեմ է
նախորդ տարիների համեմատ:

Ակտիվ լրագրությամբ զբաղվող ՀՀ քաղաքացին, ում հարյուր հազարավոր հայրենակիցները մշահոգություններ ունեն ռազմական անվտանգության առումով, ռազմական ծախսերի թիվը ընթանումնվ ընդունեցին: Չատերն են միաժամանակ նաեւ հարց ուղղում, թե ո՞ւր կարող է հասցնել այօրինակ ծախսերի շարունակական ավելացումը, երբ երկիրն ու նրա հարյուր հազարավոր լավագացիները մի կերպ են դիմագրավում գնածը, լրջագոյն խնդիրներ ունեն կոմունալ վճարումների հարցում, ի գորու չեն զբաղվել առողջության դահլյանման առումներով: Մշահոգիչ ու ցավալի վիճակ, որը չգիտես ինչու չի աճահանգստացնում դրանք կանխելու կոչչափ ՀՀ գործադիր մարմնի դատավանաբառներին, դատունյաներին ինչ հակառական ռանաւին:

Ի՞նչ մկանի ունեն մեր մարդիկ նման գնահատական հնչեցնելով։ Ասեմբ. ՀՅ կառավարությունը վերջին տարիներից յուրաքանչյուրում իր համեստ բյուջեից որոշակի գումարներ է հատկանշում հասահա-

Հայ անիմացիոն ֆիլմերեն

Նկատենք, որ վերնույշալ մուսֆիլ-ների վերակարգությունը պահպանվում է առաջարկության մեջ՝ ուղարկելու օրը:

տիկային մշակաբույսերի արտադրության աճի խթանման նպատակով։ Դրանի դարձեաբար հնչեցվում էն ի լուր հանրության՝ գործադիր մարմնի հեռարձակվող նիստերի միջոցով։ Թող ներվի ասել, դրանց ընթացքում տարօհնակորեն չի խոսվում, կամ մտածված ձեւով չի ասվում միջոցների ծախսման արդյունավետությունից, հետեւանդների կամբա։

Ի՞նչ նկատի ունեմք: Կառավարության վերջին նիստում Երկրի գյուղատնտեսության ոլորտի դատախանատու ՀՀ Էկոնոմիկայի նախարարը հիշեց, որ հացահատիկային ճշակաբույսերի առումով գերակայություն է դիտարկվում ֆուրաժային, անասնակերի նորատակով աճեցվող հացահատիկը: Ո՞րտեղ է այսեղ ծրագրերի առումով գերակայությունը, երբ անասնապահության ոլորտը յուրաքանչյուր տարի նախորդի համեմատ անկում է գրանցում: Խոչոր եղջեւավոր անասնագլխաբանակի դարբերաբար նվազում, անհասկանալից ցածր կաթնատվության, օրվա մսածի աննկատելի ցուցանիւններ, սեղական թարմ մսի գնի դարբերական բարձրագում:

Պատահական չէ նաեւ ՈՂ-ի համաղատախան կառույցի կողմից հայաստանյան արտադրության կարնամթերի, մասնավորապես դանիի Ներմուծման արգելի սահմանը, բանզի գործարար սեփականաերը ի լուր աշխարհի հայտարում էր, որ արտադրանքը ստացվում է հարեւան երկրից գնված կարի փուռուց: Եվ՝ խնդրեմ. անգամ հումանիտար կրթություն ստացած վարչադիտան է Ալատում, որ եթե կովն օրական 10 լիտր է նաք տակսու. ոս կով

չէ, բանզի տարվա ընթացքում 300-օրյա կրի արդյունքում ստացվում են 3000 լիտ արդյունք: Ավաղ՝ հնչող դարմա նախարար հայցը չի հնչում, բանզի որեւէ մեկը գիտի, ու այս այլ Երկրներում այս ցուցանիւթեղ 6000 լիտ է, որուներում՝ 9000 լիտ, կա նաև 12000 լիտ արդյունք: Ամեն դարձագյում իշխանությունը թվեր է հնչեցնում, թե առաջիկա տարիներից ո՞րում ի՞նչ արդյունքներ են գրանցելու, սկսած աշխատատեղերից ավելացումից մինչեւ նանկադարսեղների կառուցումը, միայն ոչ մի ակնարկ Երկրի ֆինանսական միջոցների այսօրինակ ծախսերի արդյունավետության ուժը:

Գյուղաբնակի հանդեմ ուշադրությունը լավագույն ցուցադրվում է ՀՀ առեւտքային ցանցի ցուցակեղեկ-ռում ներկայացվող ներկրված հավի, խոզի ու տավարի մսատեսակ-ների տասնյակ հազարավոր տոննա-ների ժամկետում, այսկերպ հարսացնելով այլոց երկների բյուջեները, հայուղաբնակին էլ օսարելով իր հիմնական անելիքները:

Ստահողէ է հայաստանյան սն-
տեսության տեղական արտադրու-
թյան ոլորտը, որն ամենուր ներփա-
սնեսէվարման ողբացարն է, կայու-
նության երաշխավորը: Ի զրո՞ւ ե-
իշխանությունն ստանձնած թիմը
շաւ հաճախ առօրյական հարցերը
խնդիրների չվերածելու միջոցնա-
լութել դրամի, հանրությունը կտևսնի
առաջիկայում, թերեւս ժարաբների
ու ամիսների ընթացքում: Ժամա-
նակը շաւ արագ է ընթանում, հա-
յաստանաբնակներին հանար՝ ա-
ռավել արագ: Իսկ արբերակը
մեկն է՝ աշխատել ու հաստավել:

30.05.2023p

Հայ անիմացիայի հիմնադիրը Ֆիւներեն հատորում

Անցյալ տարի լուս է տեսել ֆինն հետազոտող, գրականության, կինոյի եւ ամիմացիայի մասին գրեթե հեղինակ Յուրի Նումճելինի «Մշյունից մինչեւ Չերուրավկա. Ռուսական եւ խորհրդային ամիմացիոն ֆիլմերի դասմություն» աշխատությունը (Փիններեն): Այնտեղ անդրադարձ կա նաև հայ մովսեղիկացիայի հիմնադիր Լեւ Ասամանովին (Լեւն Ասամանյան): Նեղինակը հատուկ անդրադարձ է կատարել նրա կիմոնկարներին, սակայն մինչ այդ, խոսելով 1930-ական թվականների մասին, գրել է. «1930-ականներին հայոց հևանձ մըստեարվեստագետ էր, որի կարիերան սկսվեց 1930-ական թվականներին մի գնչու արկածախնդրի մասին ֆիլմերի շարուկ: 1938 թվականին Երեւանում նա հիմնել է ամիմացիոն սուողիա, որտեղ նկարահանել է «Ծովնու կատուն» (1938) եւ «Տերերն ու այջը» (1941) ֆիլմերը: Ինչպես Եյնսն է նկատել, նրա ֆիլմերում եւս Դիմենյի ազդեցությունները միավորված են ժողովրդական հեթիարի հետ: Ասամանովի կարիերան շարունակվեց մինչեւ 1960-ական թվականները, եւ նա իր հին ֆիլմերից մի քանիսը նորից նկարահանեց օրիգինալ սերիալ: (էջ 30):

հայերեն բնագրով՝ փակազծուա
տալով ֆիններեն թարգմանությունը

Վախճանվել է Վաստակավոր գիտնական, պրոֆ.

ՆՐԱՅԻ ԲԵՅԼԵՐՅԱՆԸ

«Ազգ»ի խմբագրությունը խոր ցավով տեղեկացավ, որ ճայիսի 26-ին 94 տարեկանում վախճանվել է վաստակավոր գիտնական Խորայր Մանվելի Բեյլերյանը։ Ծննդել էր 1929 թվի հուլիսի 14-ին Կահիրենում (Եգիպտոս)։ Ավարտել էր Տեղի Գալլուս- սյան ազգային վարժարանը։ 1947-ին ընտանիքով ներգաղթել էր Խորհրդային Հայաստան, որտեղ 1953-ին գերազանցությամբ ավարտել էր Երևանի լեռտական համալսարանի ֆիզիայի ֆակուլտետը՝ «Ֆիզիկական ֆիզիա» մասնագիտությամբ։ Նույն տարվանից էլ սկսել էր աշխատել ֆիզիկական ֆիզիայի ամբիոնում նախ որդես ասիստենտ, այնուհետեւ գիտական լաբորատորիայի վարիչ։ Աղայացել դրուեն և մրցեանուր։ 1976-ից-2000 թվականներին եղել էր նույնագույն ամբիոնի վարիչը, իսկ 2000 թվից այդ ամբիոնի «Պատվավոր վարիչը»։ Նոր ջամաներով էր ԵՊՀ-ում ստեղծվել գիտական նոր ուղղություն՝ լաբորատորիա։

Պրոֆ. Բեյլերյանը հիմնականում զբաղվում է բայց այսպիս կոչված «մոլեկուլարի կազմակերպված համակարգերում» իրականացվող ռեակցիաների կենտրիկայի եւ մեխանիզմի ուսումնասիրությամբ: Տարիների ժամանակաշրջանում հետեւանով վաստակած գիտնականը իր սամերի հետ հրատարակել է ավելի քան 600 գիտական հոդված: Ում 27 հեղինակային արտոնագիր (patent), սղագրված 4 գիրք ներառյալ մայրենի լեզվով գրված Երկիրացոր «Քիմիական կիմիերիկա» բուհական ուսումնական ձեռնարկը: Նրա դեկավարությամբ 50 Երիտասարդներ դաշտամանել են թեկնածուական եւ 7-ը՝ դրկուրական թեզեր: Նրանցից 6-ն այժմ դրաֆեսոններ են: Դասախոսություններ է կարտացել Վիլյուսի (Լիսվա) եւ Մոնթեյյ-2 (Ֆրանսիա) համալսարաններում: 1991 թվին ԽՍՀՄ ԳԱ ընդիհանուր եւ տեխնիկական միջիայի բաժանմունքի բյուրոյի որոշմամբ ճշանակվել է Կոլորիդների միջիայի եւ ֆիզիկաֆիզիական մեխանիկայի գիտական խորհրդի անդամ: Եղել է նաև ԵՊՀ միջիայի ֆակուլտետի գիտական խորհրդի եւ ԵՊՀ գիտական տեղեկագիր հանդեսի խմբագրական կոլեգիայի անդամ: Ընտրվել է Հայաստանի ճարտարագիտական ակադեմիայի բոթակից, Էլուզուագիտության միջազգային ակադեմիայի եւ Ուսասաւնի բնական գիտությունների ակադեմիայի հայկական մասնաճյուղի խորհրդական անդամ: ճանաչված գիտնականը նաև «Հայաստան-Եգիպտոս մշակութափն ունեցուածն» իրենականացնելու համար:

թայիս խստրության» փոխախագոհն էր:
1971-ին դարգեւարչվել էր «Աճրասիր աշխատանի համար» մեջալով եւ արժանացել բարձրագույն դրյոցի վաստակավոր գործիք դաշտվոր կոչմանը: 1998-ին Ամերիկյան Կենսագրական ինսիտուտի (American Biographical Institute) ղեկավարության ոռումամբ նրան է շնորհվել «Տարվա մարդ» (The Man of the year) կոչումը: 2004-ին արժանացել է նաև Եվրոպայի բնական գիտությունների ակադեմիայի «Կայուն նույն» շքանշանին:

Հանգիս իր որոնդական անհանգիս բնավորութան, հարամի իր պատճենին:

